

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ШЕВЧУК ЄГОР ЕДУАРДОВИЧ

Допускається до захисту:
В.о. завідувачки кафедри міжнародних
економічних відносин, кандидат
економічних наук, доцент
_____Марія ШКУРАТ
«_____» _____ 2025 р.

**Удосконалення механізму активізації залучення іноземних інвестицій в
аграрний сектор економіки України**

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
Освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад»

Кваліфікаційна (бакалаврська) робота

Науковий керівник:

Марія ШКУРАТ, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин,
кандидат економічних наук, доцент

підпис

Оцінка: _____ / _____ / _____
(бали / за шкалою ЄКТС / за національною шкалою)

Голова ЕК: _____
(підпис)

Вінниця – 2025

АНОТАЦІЯ

Шевчук Є. Е. Удосконалення механізму активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України. Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини», спеціалізація «Міжнародний бізнес. Бізнес-переклад». Донецький національний університет імені Василя Стуса, Вінниця, 2025.

У кваліфікаційній (бакалаврській) роботі досліджено процес удосконалення механізму активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, аграрні підприємства, воєнний стан, державна підтримка, економічні ризики, залучення інвестицій

64 с., 13 табл., 14 рис., 61 джерело.

ABSTRACT

Shevchuk E. E. Improving the mechanism of activation of foreign investment attraction in the agricultural sector of the Ukrainian economy. Specialty 292 "International Economic Relations", specialization "International Business. Business translation". Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, 2025.

The qualification (bachelor's) work investigates the process of improving the mechanism for activating foreign investment in the agrarian sector of the economy of Ukraine.

Keywords: foreign investment, investment activity, agricultural enterprises, martial law, state support, economic risks, investment attraction

64 p., 13 tables, 14 figures, 61 sources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	7
1.1. Економічна сутність іноземних інвестицій та їх класифікація.....	7
1.2. Сутність і види механізмів залучення інвестицій.....	11
1.3. Методичні підходи оцінки ефективності залучення інвестиційних ресурсів.....	17
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	21
2.1. Характеристика сучасного стану аграрного сектору України.....	21
2.2. Аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектору України.....	29
2.3. Ключові виклики щодо активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України.....	38
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ЗАХОДІВ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АКТИВАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	42
3.1 Шляхи підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України.....	42
3.2 Розробка фінансових механізмів стимулювання іноземних інвестицій в аграрний сектор України.....	47
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ.....	54
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

Актуальність дослідження. Аграрний сектор має велике значення у розвитку економічної стабільності та продовольчої безпеки України. Разом з тим, в умовах економічної невизначеності, завдяки повномасштабному вторгненню РФ в Україну та наслідками криз попередніх років, агропромисловий бізнес відчуває на собі постійний тиск проблемних питань, а саме: недостатній рівень фінансових ресурсів, обмежений доступ до кредитів, низький рівень інновацій та значні ризики залучення інвестицій.

Залучення інвестиційних ресурсів у розвиток агропромислової галузі економіки України є однією з важливих умов забезпечення його конкурентоспроможності, залучення інновацій та просування на світові ринки. Однак, сучасні реалії щодо впровадження інвестиційної складової в аграрний сектор України демонструє низьку активність та потребує розробки дієвих механізмів та стимулів її активізації.

Актуальності дослідження набуває в процесі вирішення нагальних проблем в даному секторі економіки на сучасному етапі і, особливо, це буде необхідно після закінчення війни на території України з подальшим її відновленням. Такі кроки вимагають залучення значних фінансових потоків для відновлення зруйнованої та пошкодженої інфраструктури, модернізації виробничих потужностей та технологічних процесів, що сприятиме підвищенню ефективності даного сектору економіки. Розробка та реалізація потужних стратегій в аграрній галузі дозволять вийти на нові рівні досягнень, здатних повноцінно використовувати наявний потенціал країни та забезпечити стійкий розвиток суміжних галузей економіки.

Дослідження інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України викликає зацікавленість багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків з точки зору подальшого розвитку даної галузі та успішної співпраці з іноземними та вітчизняними інвесторами.

У наукових та практичних розробках українських авторів, таких як С.В. Кваша, Я. Винокурова, О. Гуйман, В. Кононенко, Л. Кондратенко, Т. Омельченко, О. Олійник, Л. Панкова, С. Харук на представлені результати досліджень, що дозволяють визначити вплив іноземних інвестицій на подальший розвиток сільськогосподарської галузі економіки, виділити проблемні питання, які гальмують ефективний розвиток галузі та залучення інвестиційних ресурсів.

Дослідники акцентують увагу на створенні сприятливих умов для потенційних інвесторів та їх зацікавленості у співпраці у стабільному економічному, політичному та соціальному середовищах. Наукові праці багатьох дослідників містять рекомендації налагоджування та стимулювання інвестиційної привабливості аграрного сектору через державно-приватне партнерство, що дозволить залучати новітні технології, оновлювати інфраструктуру, підвищувати ефективність та продуктивність галузі, дозволить захищати виробників і інвесторів, забезпечить збільшення їх доходів тощо.

Мета бакалаврської роботи – полягає у проведенні аналізу сучасного стану інвестиційної діяльності аграрної галузі України та розробки удосконаленого механізму залучення іноземних інвестицій в даний сектор економіки для його відновлення та забезпечення сталого розвитку.

Завданнями бакалаврської роботи є:

Визначити економічну сутність іноземних інвестицій і провести їх класифікацію;

Дослідити та проаналізувати механізм залучення інвестицій;

Дослідити та систематизувати методичні підходи щодо оцінювання ефективності залучення інвестиційних ресурсів;

Проаналізувати сучасний стан інвестиційної привабливості аграрного сектору України;

Визначити основні перешкоди в напрямку активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України;

Розробити можливі шляхи підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України

Сформувавати удосконалений фінансових механізмів стимулювання іноземних інвестицій в аграрний сектор України

Об'єктом дослідження виступає процес удосконалення механізму активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України.

Предметом дослідження виступають можливі механізми та інструменти для залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України з метою забезпечення його ефективної діяльності.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань та досягнення мети дослідження в бакалаврській роботі використовувались методи системного та порівняльного аналізу, методи аналізу та синтезу, статистичні та графічні методи, методи аналогій та теоретичного узагальнення, фінансово-економічний аналіз.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 61 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1 Економічна сутність іноземних інвестицій та їх класифікація

Іноземне інвестування можна розглядати як цінності, які вкладаються потенційними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності із врахуванням вимог чинного законодавства тієї країни, куди заходить іноземний інвестор з метою збільшити свої прибутки або досягти бажаного соціального ефекту. Для кожної країни в світі залучення інвестиційних ресурсів це завжди нові можливості покращити свій економічний та фінансовий стан, залучити новітні технології, різноманітні ноу-хау, забезпечити комплексне та оптимальне використання наявних ресурсів, розвинути свій експортний потенціал із забезпеченням в подальшому мінімізації залежності від імпортової продукції та досягти соціально-економічного ефекту тощо.

Слід зазначити, що термін «інвестиції», «інвестиційні ресурси», «інвестиційна привабливість» та похідні цієї дефініції сьогодні використовуються в широкому сенсі і стали звичайними поняттями у нашому повсякденному житті. Проте сутність цих термінів трактується по-різному та потребує додаткового опрацювання з метою визначення даного поняття. Так, термін «інвестиції» має латинське походження від слова «invest» та означає «одягати», «вкладати», а дослівно з англійської мови (investment) і німецької (investition) – капітальні вкладення або інвестиції. Разом з тим, поняття «інвестиції» має набагато ширше значення та широко використовується в різних секторах та галузях економіки в наукових та практичних площинах. Зрозуміло, що дане поняття потребує подальшого вивчення і уточнення в залежності від змін внутрішнього та зовнішнього середовищ, стану економіки, цілей залучення та впровадження інвестиційних ресурсів тощо. Ми можемо

розглянути поняття «інвестиції» з позиції різних концептуальних підходів, а також специфікою різних економічних течій.

Так, на думку У. Шарпа «інвестувати» означає «розстатися з грошми сьогодні, щоб мати більшу суму в майбутньому»[52]. Л. Гітман трактує поняття інвестиції як спосіб розміщення капіталу, що має забезпечити його збереження і подальше зростання у майбутньому та постійно приносити позитивний розмір доходу[11]. З такою інтерпретацією терміну «інвестиції» можна ознайомитися у англосаксонській енциклопедії [58]. Важлива думка українських науковців таких як І. Бланк[3], В. Федоренко [50], які зазначають, що інвестиції – це вкладення ресурсів (капіталу) з метою подальшого його зростання, одержання прибутків, а в більшості випадків і те і інше.

П. Массе відомий французький економіст в своєму дослідженні «Критерії та методи оптимального визначення капітальних вкладень» трактував поняття інвестування як своєрідний акт обміну задоволення сьогоднішньої потреби на задоволення у майбутньому за допомогою інвестиційних благ [24].

Якщо проаналізувати трактування більшості дослідників даної наукової категорії можна зробити висновок, що в більшості випадків інвестиції розуміють як фінансові, матеріальні чи інші цінності, що вкладаються потенційними інвесторами у різні економічні об'єкти з метою отримання прибутків. Разом з тим, хочемо звернути увагу, що є велика кількість інших думок та підходів до тлумачення поняття «інвестиції», які представлені в таблиці 1.1. запропоновані підходи до визначення даного поняття можна поділити за трьома напрямками: як «вкладення», як «витрати» та як «цінності». Відповідно до першого підходу науковці та дослідники, чії думки представлені в таблиці, пропонують розглядати поняття «інвестиції» як довгострокові вкладення з метою отримання прибутків. Причому це не завжди вкладення у фінансових ресурсах. Передбачаються вкладення виражені у нематеріальних активах, правах користування тощо.

Таблиця 1.1 – Аналіз трактувань поняття «інвестиції»

Ключове значення	Автори	Трактування
ВКЛАДЕННЯ	Азрилиян А. Н., Азрилиян О. М., Калашникова Е. В., Квардакова О. В. [5]	Фінансові ресурси, акції, облігації, рухоме/нерухоме майно, у тому числі права на майно та будь які інші права, що можна оцінити та вкласти у об'єкти бізнесу з метою отримання прибутку
	І. Бланк [3]	вкладання фінансових та інших ресурсів у підприємницькі об'єкти з метою отримання певного ефекту (прибутку), а також іншого нематеріального ефекту, що здійснюється на базових ринкових принципах у часових рамках, з елементами ризику та певної ліквідності
	Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк [11]	фактор вкладання фінансових та інших ресурсів, що забезпечує не тільки його збереження, але й забезпечує примноження та зростання
	О. Скібіцький [45]	вкладення ресурсів з метою їх примноження, збереження та подальшого використання
	Федоренко В. Г. [50]	вкладення фінансових ресурсів для забезпечення ефекту зростання та накопичення, що є своєрідною компенсацією за можливі ризики, інфляційні втрати тощо
ВИТРАТИ	О. Базилінська [37]	розглядається як певні витрати на нові засоби та устаткування для виробничої діяльності, товарні запаси, що забезпечить приріст вкладених ресурсів в найближчому майбутньому
	В. Іванюка [20]	включені витрати, що дозволять забезпечити зростання вкладеного капіталу
	Р. Костирко [8]	фінансові та інші ресурси, що вкладені на тривалий термін в реальні (прямі інвестиції) або фінансові (портфельні інвестиції) об'єкти
	Макконнелл К. Р., Брю С. Л. [8]	витрати на виробничі цілі, а саме на виробничі потужності, матеріальні запаси тощо
	А. Савченко [20]	Витрати з метою здійснення нагромадження капіталу, з метою його оновлення за рахунок прибутків та відшкодування амортизації
ЦІННОСТІ	А. Загородній, Г. Вознюк, Т. Смовженко [20]	фінансові, майнові, інтелектуальні та інші цінності, що вкладаються в підприємницькі об'єкти з метою отримання прибутків або інших ефектів
	Закон України «Про інвестиційну діяльність» [61]	Всі види матеріальних та нематеріальних цінностей, що можливо вкласти в об'єкти бізнесу та підприємницькі структури з метою отримання прибутку або соціального ефекту

	Дж. М. Кейнс [8]	«...поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності певного періоду, це та частина доходу за певний період, яка не була використана для споживання»
	Шарп У., Александр Г., Бэйли Дж. [51]	Це відмова від певної цінності зараз за (можливо, невизначену) цінність в майбутньому
	Н. Чирик [50]	«...усі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та іншої діяльності, у результаті якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект»

Джерело: складено автором на основі [3,5,8, 27,11, 50,51,61]

Наступна група науковців вважає, що інвестиції необхідно розглядати з точки зору витрат. Проведений аналіз представлених тлумачень дозволяє зробити такі висновки: інвестиції слід розглядати з перспективної точки зору і як такі, що передбачають отримання прибутку в найближчій перспективі.

Наступна група визначень трактує поняття «інвестиції» як цінності.

Враховуючи вищезазначене можна припустити, що трактування сучасного поняття «інвестиції» має бути комплексним і включати в свій зміст усі зазначені складові, а саме: вкладення, витрати, цінності. Таким чином поняття «інвестиції» можна трактувати як вкладання майнових, грошових, інтелектуальних та інших видів цінностей, які в подальшому стають сукупністю витрат для отримання прибутку (доходу) та досягнення як індивідуальних цілей інвестора, так і позитивного соціального ефекту.

Інвестиції також варто розглянути відповідно до їх класифікації, а також згрупувати їх за визначними ознаками, що представлені у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Класифікаційні ознаки інвестиційних ресурсів

Ознаки	Поділ за видами інвестицій
За об'єктом вкладення коштів	Реальні – інвестиції в матеріальні та нематеріальні активи; Фінансові інвестиції – інвестиції у фінансові активи
За участю в капіталі об'єкту підприємництва, в яке вкладаються кошти	Прямі – передбачають участь інвестора у виборі об'єкта інвестування; Непрямі – інвестування через посередницькі структури
За часовими параметрами інвестування	Короткострокові Довгострокові
За країною/регіоном інвестора	Внутрішні та зовнішні (іноземні) інвестиції
За формою власності	Венчурний капітал Державні
За напрямками вкладення ресурсів у інвестиційній діяльності	Первинні інвестиції (перше вкладення власного інвестування чи залучення стороннього капіталу), Реінвестиції – вкладення власного (заробленого) капіталу, що з'явився в результаті отриманого прибутку від первинних інвестиційних ресурсів Де інвестиції – отримання прибутків від інвестицій та виведення їх в країну донора

Джерело: складено автором на основі [9]

1.2 Сутність і види механізмів залучення інвестицій

Для кожної країни в світі сьогодні є вкрай актуальним питання залучення іноземних інвестицій в свою економіку для досягнення пріоритетних напрямків розвитку. Забезпечити такі потреби неможливо без вдосконалення існуючих організаційно-економічних механізмів до яких можна віднести нормативно-правову базу, різноманітні адміністративні структури із врахуванням методів їх діяльності та використовуваний інструментарій залучення іноземних інвестицій.

Враховуючи те, що залучення іноземних інвестицій можна розглядати як певну послідовність дій, то такий вид діяльності можна визначати як процес. Такий висновок нами зроблений відповідно до визначення поняття «процес» у тлумачному словнику української мови за редакцією В. Бусела [6], а саме: процес –

це сукупність послідовних дій, засобів, спрямованих на досягнення мети». Слід враховувати, що таке поняття як «механізм залучення іноземних інвестицій» це багатогранне поняття, однією зі складових якого є і процес залучення інвестицій. Тлумачний словник української мови за редакцією В. Бусела [6] поняття «механізм» трактує так: «механізм – це внутрішня будова, система чого-небудь або сукупність станів і процесів, з яких складається певне явище». Враховуючи вищевикладене, процес залучення іноземних інвестицій можна трактувати як частину загального механізму такої діяльності, що передбачає поєднання інтересів потенційного інвестора та об'єкт, куди будуть направлені ресурси і в якій спосіб [9].

Таким чином можна зазначити, що механізм залучення іноземних інвестицій – це дієвий спосіб забезпечення, залучення та впровадження інвестиційних ресурсів завдяки ефективному використанню економічної складової та дієвій економічній політиці країни [41].

Важливо відмітити, що механізм залучення прямих іноземних інвестицій на пряму залежить від взаємодії наступних його складових:

- Інституціонально-правового забезпечення;
- Грошово-кредитного забезпечення;
- Бюджетно-податкового забезпечення;
- Територіально-організаційного забезпечення.

За результатами аналізу доступних джерел інформації з питань дослідження можливих механізмів залучення інвестиційних ресурсів розглянемо такі складові елементи загального механізму (рис.1.1).

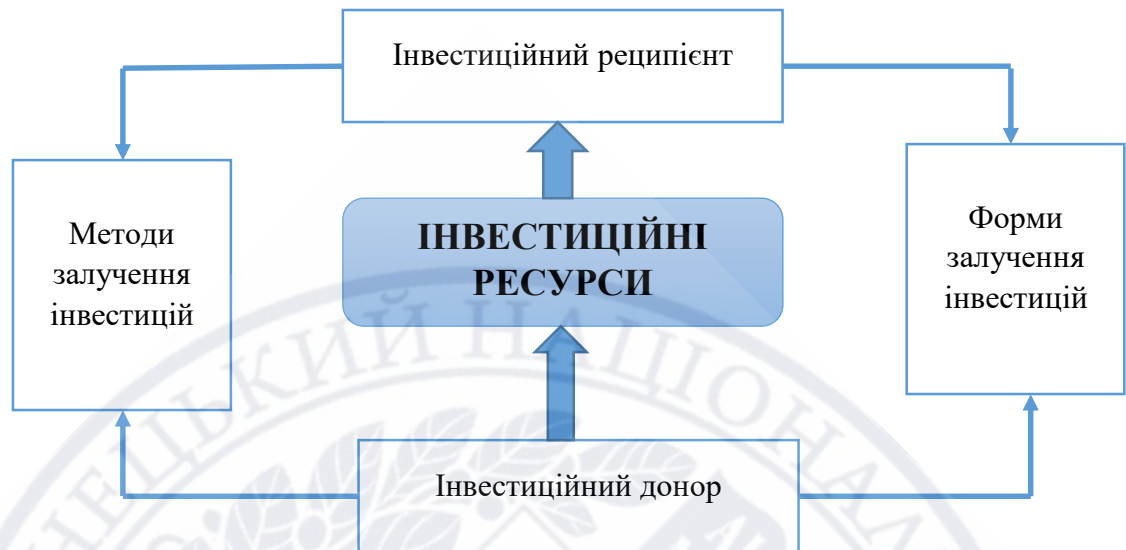

Рис. 1.1 – Дієві елементи механізму залучення інвестиційних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [9]

Представлена на малюнку схема демонструє, що механізм залучення інвестиційних ресурсів передбачає як мінімум взаємодію чотирьох елементів та п'ятий елемент – це безпосередньо інвестиційні ресурси. Суб'єкти, що забезпечують функціонування механізму здійснення інвестиційної діяльності в свою чергу можна поділити на основні та другорядні (рис. 1.2). Головними суб'єктами інвестиційної діяльності в першу чергу є основні гравці даного процесу, а саме: суб'єкти господарювання, які готові залучити інвестиції та безпосередньо інвестори, які зацікавлені інвестувати свої ресурси у визначені об'єкти. Результат та ефект від залучених інвестиційних ресурсів залежить від мотивації сторін та пріоритетів їх подальшого співробітництва.

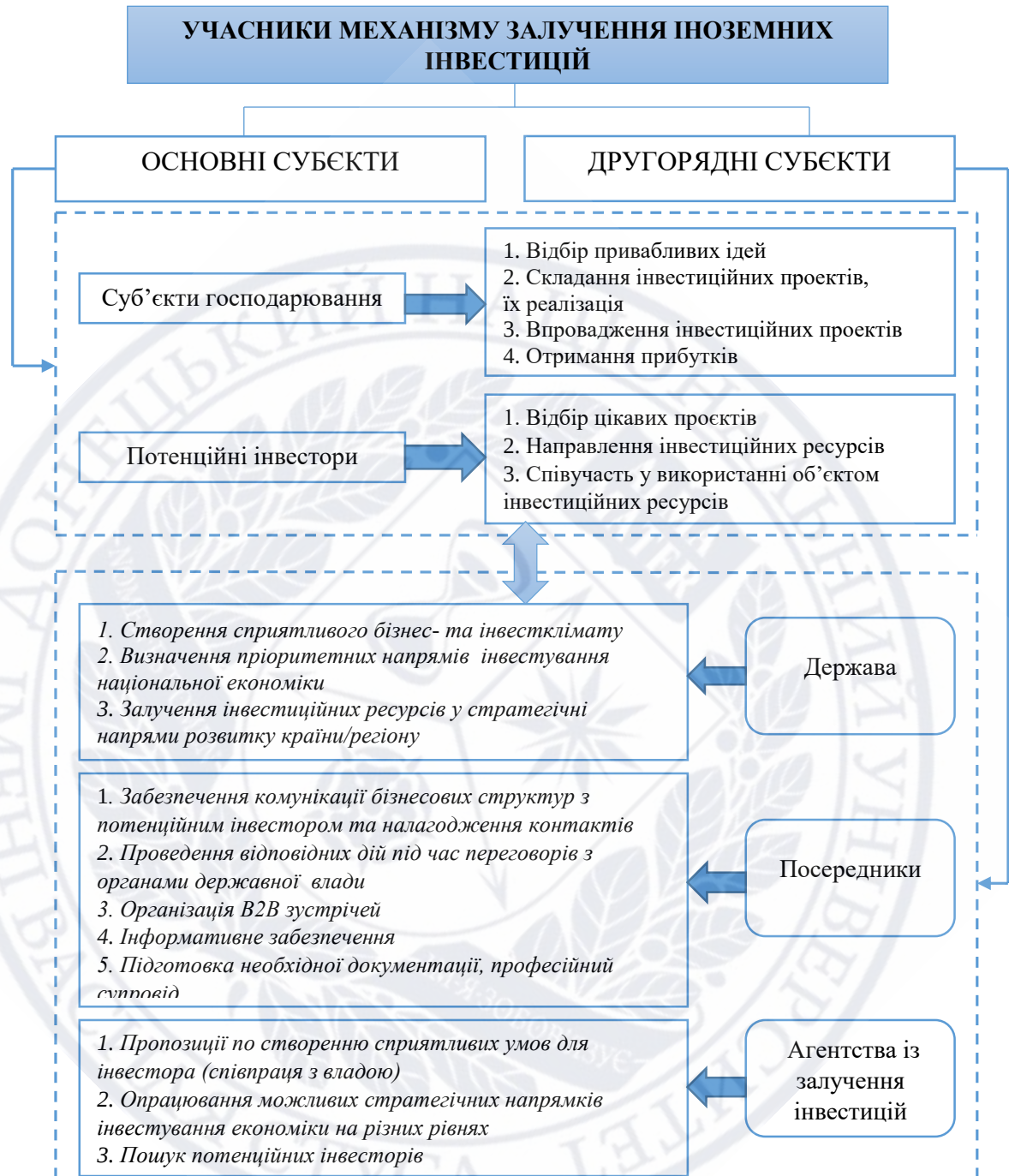

Рис. 1.2 – Учасники залучення іноземних інвестицій та притаманні їм функції
Джерело: складено автором на основі [4]

Другорядні суб'єкти інвестиційної діяльності не є прямими учасниками реалізації інвестиційного процесу, але саме від них залежить створення сприятливого інвестиційного клімату в регіоні (країні), забезпечення сприятливих

умов ведення бізнесу тощо. Саме від цієї ланки взаємовідносин буде залежати комфортна та ефективна робота усіх учасників процесу.

Окремо хочемо зупинитися на градації класифікацій механізмів залучення інвестицій. Так, за методом залучення інвестиції можна визначити такі задіяні механізми [9]:

засновані на акціонуванні (при здійсненні приватизації державного та приватного майна);

побудовані на залученні позикових ресурсів;

з використанням державного фінансування чи самофінансування;

використання змішаних форм.

Відповідно до класифікації інвесторів, види механізмів залучення інвестицій можуть поділятися за регіональною ознакою: інвестиції від іноземного чи вітчизняного інвестора; за формою власності інвестора – приватні чи державні інвестиції тощо.

Якщо розглядати механізми за видами залучених інвестицій, наприклад, за об'єктом, куди будуть направлені ресурси, то визначаються реальні та фінансові інвестиції. За характером участі інвестицій у капіталі підприємства, в яке будуть вкладені ресурси – прямі або портфельні інвестиції. При визначенні термінів, на які вкладаються ресурси розглядаються механізми залучення короткострокових чи довгострокових інвестресурсів.

Також механізми залучення інвестицій у різні види підприємств теж будуть мати певні особливості в залежності від того яке підприємство за своєю організаційною формою: приватне, державне, колективне тощо.

Слід зазначити, що іноземні інвестиції є важливою складовою успішного розвитку регіону чи країни в цілому. Для того щоб інвестор заходив в країну державні інституції та місцеві органи влади мають створювати сприятливі умови для ефективного функціонування бізнесу, забезпечувати необхідними сировинними ресурсами, кваліфікованими кадрами, зручною інфраструктурою,

доступом до енергоресурсів, стабільними «правилами гри» тощо. Слід відмітити, що органи державної влади досить часто виступають посередниками між потенційним інвестором та суб'єктом, куди направляються інвестиції. Така ситуація може відбуватися при умові створення державою профільних інституцій, що відповідають за пошук інвесторів, ведення переговорних процесів, залучення інвестиційних ресурсів та забезпечують супровід на весь період реалізації інвестиційних проектів.

Окремо звертаємо увагу на можливі форми співпраці в напрямку залучення інвестицій, а саме: корпоративні та на договірних засадах (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Форми залучення іноземних інвестицій в економіку країни

Корпоративні		Умови договору
Залучення	Інвестиції у гринфилд / браунфилд	-Договір підряду/субпідряду – ліцензійні умови – франшиза –аутсорсингові послуги – інші договірні умови
	Злиття та поглинання	
	Інвестиції у створення спільних підприємств	
Організація	Спільне підприємство	
	Одноосібне підприємство	
	Філія (без/зі статусом юридичної особи)	

Джерело: складено автором на основі [4]

Світовий досвід залучення іноземних інвестицій свідчить про застосування ряду механізмів, які ефективно впливають на розбудову країн, надаючи їм низку переваг як на сучасному етапі розвитку так і в перспективі. Найпоширенішими та перспективними механізмами залучення інвестиційних ресурсів є створення вільних економічних зон, спільних підприємств, сприяння організації венчурних підприємств, створення логістичних центрів, запровадження лізингу, укладання концесії тощо.

1.3 Методичні підходи оцінки ефективності залучення інвестиційних ресурсів

В умовах обмежених ресурсів, в тому числі інвестиційних, та мінливості кон'юнктури ринкового середовища, зростає роль оцінювання ефективності залучення та впровадження інвестиційних ресурсів та розширюється межі завдань щодо визначення подальших стратегій розвитку та обґрунтування їх доцільності на різних рівнях. Представлені методики оцінювання ефективності інвестиційної діяльності в наукових колах дуже різноманітні за своїми поглядами та думками. Так, на думку Л. Коваленко та Л. Ремньова для оцінювання ефективності залучення та використання інвестиційних ресурсів необхідно використовувати показники, які вказують на покращення фінансових результатів діяльності: збільшення чистої вартості підприємства, індекс прибутковості більше одиниці, строк окупності мінімально короткий [19]. Ю. Правик та О. Петухова [36] обґрунтовують своє бачення оцінювання ефективності залучених інвестицій з точки зору фінансової, економічної та бюджетної складової, використовуючи при цьому різні методи оцінювання, починаючи зі спрощеного методу, методу дисконтування та методу прямих розрахунків [37].

Сьогодні в практичній площині використовують найбільш поширені дві групи методів оцінювання ефективності запровадження інвестиційних ресурсів, які представлені на рис. 1.3. Використання цих методів оцінки дозволяє визначити та провести розрахунки певних показників та представити аналітичні звіти щодо ефективності залучення та використання інвестиційних ресурсів.

Зазначені на рис.1.3 статистичні методи (які не враховують часовий фактор) або інакше їх називають традиційні методи оцінювання ефективності інвестиційної діяльності використовуються вітчизняними та європейськими науковцями, аналітиками та практиками досить успішно і протягом тривалого часу. Зазначені методи ґрунтуються на розрахунках планових та фактичних показників про доходи

і витрати, що виникають в результаті планування або здійснення інвестиційної діяльності.

Динамічні методи (враховуючі часові фактори) або інакше їх називають методи дисконтування – спираються на дисконтуванні фінансових потоків. При використанні динамічних методів важливо вчасно знайти ставки дисконтування, що дозволять привести доходи і витрати до значення, наближеного до реального [15].

Рис. 1.3 – Методи оцінки ефективності інвестиційної діяльності

Таким чином, дисконтування – це здійснення обчислення майбутньої вартості грошових ресурсів у поточну [15]. Зазвичай при виборі ставки необхідно передбачити індекс інфляції, можливі ризики внутрішнього і зовнішнього

середовищ та зафіксувати вартість усіх інвестиційних надходжень. При цьому, для кожного методу притаманний один принцип – інвестиційні ресурси мають працювати ефективно з максимальним прибутком та віддачою.

Оцінювання ефективності інвестиційних ресурсів також має ґрунтуватися на певних принципах. Основні принципи та їх градація, що дозволяють оцінити дієвість та результативність інвестицій відображені на рис. 1.4.

Рис. 1.4 – Принципи ефективності оцінки інвестицій

Джерело: складено автором на основі [15]

За результатами аналізу відповідних досліджень [39] можна зазначити, що принципи оцінювання ефективності інвестицій можна умовно поділити на три основні групи. До першої групи відносяться методологічні принципи – вони є загальними і загальноприйнятними та є концептуальні і незалежні від специфіки залучення та впровадження інвестиційних ресурсів. До другої групи відносяться методичні принципи, які напряду пов'язані з плануванням та проектуванням

стратегій залучення інвестиційних ресурсів, їх специфікою, економічною та фінансовою привабливістю. Використання зазначених принципів в роботі керівника чи робочих груп по розробці стратегій залучення іноземних інвестицій забезпечить прийняття обґрунтованих управлінських рішень з мінімізацією рівня можливих похибок.

Таблиця 1.4 – Види ефективності при здійсненні оцінювання інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання

Вид ефективності інвестиційної діяльності	Призначення	критерії здійснення інвестиційної діяльності	Основні критерії ефективності	Показники ефективності проекту
1. Фінансовий ефект	Здійснюється при оцінюванні інвестиційних проєктів враховуючи витратну частину та результативності діяльності, забезпечуючи при цьому прибуткову частину	Забезпечення позитивного сальдо діяльності при реалізації інвестиційного проєкту, що дозволяє отримувати прибутки від господарської діяльності	Чистий дохід (прибуток) Індекс прибутковості інвестицій	Забезпечення прибутків від господарської діяльності, що дасть можливість рефінансувати прибутки для збільшення доходів
2. Бюджетна складова	Ефективність залучення інвестиційних ресурсів має досягати ефекту для бюджетів усіх рівнів (державного, регіонального, місцевого)	Інвестиційна діяльність вважається ефективною якщо інвестор отримує прибуток і на рівні держави бюджетна частина поповнюється відповідними податками і зборами, що сприятиме розвитку країни		Забезпечення надходжень від інвестиційної діяльності до бюджетів усіх рівнів
3. Соціальна відповідальність	Результативність та ефективність інвестиційних ресурсів має мати не тільки економічний ефект, але й соціальний, направлений на забезпечення добробуту суспільства країни	Наявність ефекту для добробуту громадянського суспільства. Забезпечення співпраці бізнесу, влади та громади	Визначена норма прибутковості	Ефект досягається якщо результати реалізації проєкту забезпечують не тільки прибутки інвестору, але й досягається і соціальний ефект
4. Екологічна	Реалізація інвестиційних проєктів має забезпечити збереження навколишнього середовища, ефективно використовувати ресурси, без шкоди екології з дотриманням певних показників	Питання збереження навколишнього середовища є стратегічним у реалізації інвестиційного проєкту. Недопущення забруднень та всіляких екологічних збитків	Термін окупності	Розраховуються екологічні показники, що передбачені в інвестиційних проєктах, із врахуванням природоохоронних заходів

Джерело: складено автором на основі [15]

При здійсненні оцінювання ефективності прийнятих рішень і розроблених стратегій по залученню інвестиційних ресурсів, відповідно до існуючих методичних рекомендацій, необхідно враховувати види ефективності, яких досягли чи прагнуть досягти певні суб'єкти господарювання (табл. 1.4).

Наведені в даній таблиці критерії оцінювання стратегічних інвестиційних кроків можуть застосовуватися для всіх можливих інвестиційних проєктів та стратегій. Важливим та відносно новим компонентом оцінювання ефективності інвестицій є екологічна складова, яка сьогодні є однією з визначальних при прийнятті комплексних рішень з розбудови інфраструктурних об'єктів чи плануванні територій, економічних об'єктів тощо. Визначення комерційної, бюджетної, соціальної ефективності мають спільні показники і це може викликати певні суперечки щодо їх застосування і віднесення до певної групи. Разом з тим, ці види ефективності інвестиційної діяльності містять свої вузькі ознаки, в результаті чого вони були віднесені до різних груп

Враховуючи вищевикладене можна зазначити, що оцінювання ефективності інвестиційної діяльності здійснюється із врахуванням методичних засад і принципів, що дозволяє в подальшому розробляти науково-методичні дослідження та аналіз розвитку певної галузі із урахуванням її специфіки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

2.1. Характеристика сучасного стану аграрного сектору України

Аграрний сектор України залишається одним із локомотивів національної економіки нашої країни. Україна має потужний потенціал в розвитку агропромислового сектору економіки і одним з головних чинників цього є українська земля. Пріоритетність розвитку аграрного сектору визначається особливим значенням та важливістю сільськогосподарської продукції в житті кожної людини і суспільства в цілому. Саме тому виникає потреба створити всілякі умови для потужного, ефективного, продуктивного та конкурентного аграрного сектору, який і надалі буде стабільно зростати у складних умовах сьогодення.

Агропромисловий комплекс України, частиною якого є аграрний сектор, є невід'ємною складовою національної економіки країни, що являє собою комплексну виробничо-економічну структури, здатну інтегруватися в різні економічні сфери діяльності пов'язані чи дотичні з виробництвом, обробкою сільськогосподарської продукції тощо. Така система містить всі ланцюги циклу від вирощування продукції до виробництва, транспортування, зберігання, обробки та реалізації сільськогосподарської продукції. Агропромисловий комплекс України вирізняється унікальною архітектурою своєї організаційної структури, зберігаючи при цьому визначальну роль у соціально-економічному розвитку країни, гарантуючи продовольчу безпеку та забезпечуючи переробну промисловість сировинними продуктами сільськогосподарського проходження [55].

До агропромислового комплексу відносяться сільськогосподарські господарства (рослинництво та тваринництво), переробна промисловість (харчова, м'ясна та молочна промисловість), а також підприємства виробничої сфери, які

виготовляють продукцію для потреб аграріїв (машини, техніка, устаткування, добрива, пальне тощо) (рис. 2.1).

Рис. 2.1 – Структура агропромислового комплексу України

Джерело: складено автором на основі [29]

Аграрний сектор економіки України на сьогодні є одним з вагомих секторів завдяки зростанню виробництва сільськогосподарської продукції та збільшенню експортованої продукції на світові ринки, а також даний сектор продемонстрував свої можливості у диверсифікації та перебудові своєї діяльності внаслідок повномасштабного вторгнення РФ до України. В даному контексті важливо здійснити аналіз сучасних світових трендів в аграрній сфері та визначити місце України в даних процесах.

Розвиток агропромислового сектору економіки в сучасних реаліях характеризується декількома визначальними тенденціями, на яких акцентує увагу Міністерство аграрної політики та продовольства України, які знайшли своє відображення у річному звіті за 2023 рік (рис.2.2) [29].

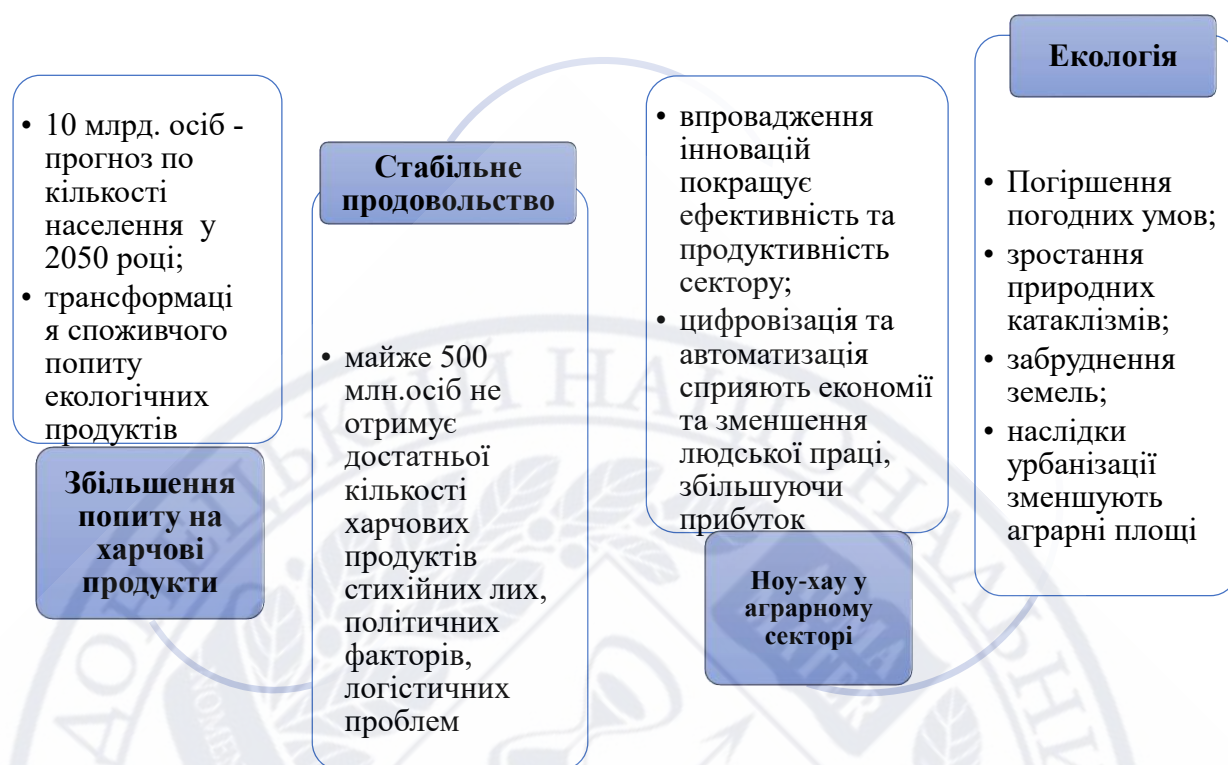

Рис. 2.2 – Основні глобальні тренди розвитку світового агропромислового розвитку

Джерело: складено автором на основі [29]

Таким чином, вищезазначені тенденції сьогодні диктують правила та вимоги за якими має розвиватися агропромислові сектори економіки світу, потребуючи від сільськогосподарських працівників адаптуватися під сучасні реалії, впроваджувати інновації, здійснювати стратегічне планування для успішного розвитку даного сектору економіки.

В умовах воєнного стану українськи аграрії та суб'єкти господарювання переробної галузі стикаються з постійними викликами та ризиками. Тому, сьогодні вкрай важливо підтримувати розвиток аграрного підприємництва з метою формування нових інституційних умов функціонування аграрного підприємництва. В сучасних реаліях важливо здійснювати аналіз сучасного стану економічних

трендів розвитку аграрної сфери в умовах війни, щоб чітко розуміти, які кроки в подальшому стануть визначальними в напрямку розбудови аграрного сектору економіки України у повоєнному відновленні.

Починаючи з 2000 років в агропромисловому секторі України почала формуватися модель, яка містить потенціал великих сільськогосподарських підприємств та невеликих фермерських господарств. Сучасні реалії вимагають від сільгоспвиробників постійно вирішувати проблеми, спричинені ризиками та викликами воєнного стану та переформатовувати свої виробничі системи, реструктуризовувати діяльність та релокувати свої виробничі потужності [48].

З метою проведення аналізу розвитку аграрної сфери України необхідно ознайомитися з ресурсним потенціалом, динамікою основних показників та ефективністю функціонування суб'єктів господарювання у зазначеній сфері протягом 2010-2024 років (табл. 2.1).

Аналізуючи дані таблиці 2.1 можна констатувати, що повномасштабне вторгнення РФ в Україну значно вплинуло на аграрний сектор економіки країни та спричинило скорочення ресурсного потенціалу і негативно відобразилося на умовах ведення бізнесу. Так у 2024 році в порівнянні з 2023 роком значно скоротилися площі сільськогосподарських угідь майже на 17%, що пояснюється захопленням значних територій України ворогом у Херсонській, Запорізькій областях і ще більше територій сьогодні заміновані та є небезпечними для здійснення господарської діяльності. Також за цей період відбулося зменшення кількості підприємств – понад 31% та кількості найманих працівників – майже на 13,5%, що пояснюється процесами мобілізації та вимушеної міграції населення України.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників діяльності аграрного сектору України

Показники	2010	2015	2020	2021	Тсер 2016- 2021	2024
Кількість аграрних підприємств, тис. од	49	50	48	46	х	32
Темп зростання, %	х	91,5	106,4	96,5	100,4	68,9
Площа земель на 1 госп-во (під-во), тис. га	420	461	425	452	х	548
Темп зростання, %	х	110	92	106	100	121
Площа сільськогосподарських земель, що була у використанні, млн га	20,7	20,8	20,4	20,9	х	17,5
Темп зростання (ланцюговий), %	х	100,5	98,1	102,5	100,1	83,7
Валова продукція аграрних підприємств, у постійних цінах 2017 року, млрд грн	257	368	396	484	х	348
Темп зростання, %	х	143,1	107,7	122,4	104,8	72,1
На 1 аграрне під-во, млн грн	5,3	8,3	8,4	10,6	х	11,2
Темп зростання, %	х	156,6	101,3	126,9	104,3	104,5
На 100 га сільськогосподарських земель, тис. грн	12,6	17,9	19,6	23,4	х	20,1
Темп зростання, %	х	142,6	109,8	119,5	104,7	86,2
Кількість працівників, тис. осіб	647,4	502,8	451,5	448,5	х	388,6
Темп зростання, %	х	77,8	89,9	99,4	98,2	86,7
Чистий прибуток агропідприємств, млрд грн	17,5	101,9	81,7	237,8	х	86,1
Темп зростання, %	х	591	80,2	291,6	115,3	36,2
Рентабельність, %	17,6	30,5	14,2	37,9	х	14,2
Чистий прибуток на 1 га с/г площ, тис. грн	0,9	4,8	4,2	11,5	х	5
Темп зростання, %	х	587,8	81,7	284,6	115,2	43,3

Джерело: складено автором на основі [30]

В результаті таких викликів дуже гостро постає проблема нестачі кваліфікованих кадрів в аграрній сфері, про наголошує FAO – Продовольча та сільськогосподарська організація ООН [31]. Також слід відмітити, що показник «середня площа землекористування на 1 агропідприємство» за 2024 рік збільшився на 21,4% в порівнянні з попереднім роком завдяки виходу з ринку малих підприємств і фермерських господарств, які не мали можливості і ресурсів протистояти викликам сьогодення. Відбувається значне скорочення обсягів валової продукції підприємств майже на 28% та помітно знижується рівень ефективності їх діяльності про що свідчить скорочення більше ніж на половину чистого прибутку – майже на 60% та зниження рівня рентабельності майже на 24%.

Розглянемо структуру продукції аграрного сектору України, яка представлена галузями рослинництва та тваринництва. Історично склалося, що в структурі української сільськогосподарської продукції домінує рослинництво з часткою понад 78% у 2024 році (табл.2.2).

За 2010-2024 роки частка рослинництва збільшилася на 7,7 відсоткових пункти про що вказує позитивна динаміка показника нарощування обсягів виробництва.

Частка тваринництва за період 2010-2024 років коливається в межах від 30% у 2010 році до майже 22% у 2024 році, демонструючи при цьому негативну тенденцію до зниження обсягів виробництва. За даний період лідерські позиції господарств населення за часткою у валовому виробництві продукції тваринництва плавно перейшли до фермерських господарств та підприємств. Частка підприємств збільшилася від 40,6% у 2010 році до 56% у 2024 році, або зросла на 15,5 відс. пункти.

Таблиця 2.2 – Структура аграрної продукції України у постійних цінах 2017 р.

Показники	2010	2017	2021	2023	2024
сільського господарства, млрд. грн.	467,473	596,833	612,123	712,563	534,381
з неї:					
продукти рослинного походження, млрд грн	329,647	453,015	473,378	580,268	417,909
у% від валової продукції с/г	70,6	75,8	77,4	81,5	78,3
у тому числі:					
юридичні особи, млрд грн	200,913	299,368	323,197	413,005	283,060
%	60,8	66,2	68,4	71,3	67,8
господарства населення, млрд грн	128,732	153,648	150,179	167,264	134,845
%	39,2	33,9	31,7	28,8	32,3
Продукти тваринного походження, млн грн	137,829	143,816	138,745	132,299	116,473
у% від валової продукції с/г	29,7	24,3	22,9	18,8	21,9
у тому числі:					
Юридичні особи, млрд грн	55,890	68,368	7,519	71,096	65,299
%	40,6	47,6	52,4	53,6	56,2
господарства населення, млрд грн	81,937	75,447	66,226	61,203	51,172
%	59,3	51,9	48,1	46,2	43,8

Джерело: складено автором на основі [30]

За даними Національного інституту стратегічних досліджень український аграрний сектор не зважаючи на постійні атаки ворога забезпечує внутрішню продовольчу безпеку та продовжує зміцнювати свої експортні позиції на світових

ринках. Україна залишається надійним експортером продовольства на світові ринки. За даними Міністерства аграрної політики і продовольства України у 2024 році вдалося вийти на показники близькі експорту аграрної продукції довоєнного періоду на суму 24,5 млрд. дол. США, що становить 59% обсягів загального експорту України. Так, у 2021 році цей показник становив 27,7 млрд. дол. США.

У 2024 році Україна експортувала 78,3 млн. тонн аграрної продукції на світові ринки. У вартісних обсягах експорту більша частина відноситься до:

соняшникової олії – 21 % (даної продукції продано на експорт майже 6 млн. тонн на 5,1 млрд дол. США);

кукурудзи – 21% (експортовано майже 30 млн т на понад 5 млрд дол. США),

пшениці – майже 16% (експортовано на 20,5 млн т на 3,8 млрд дол. США).

ріпаку – 6,9% (3,9 млн т на майже 1,9 млрд дол. США);

сої – 5% (3,5 млн т на 1,4 млрд дол. США);

макухи – 4% (4,69 млн т майже на 1 млрд дол. США).

М'ясо та м'ясо птиці становить 4 %. Даної продукції експортовано на понад 445 тис. т майже на 960 млн дол. США.

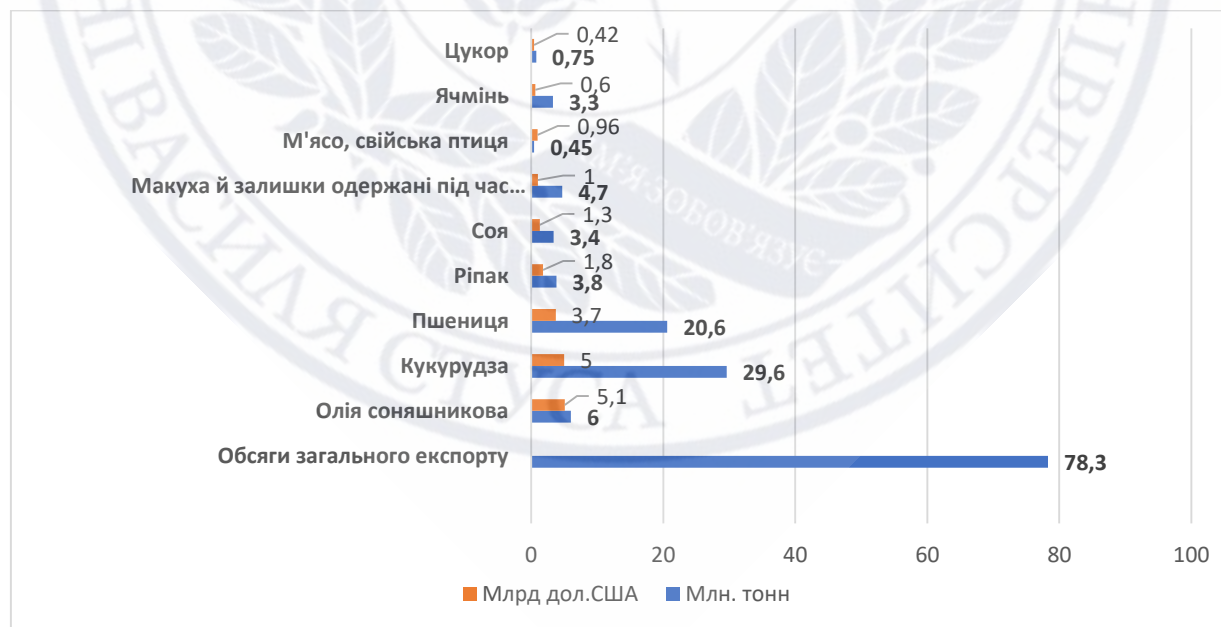

Рис. 2.3 – Обсяги експорту аграрної продукції України у 2024 році

Джерело: складено автором на основі [49]

Частка ячменю та цукру становить по 2% на суму понад 3,3 млн т на 558 дол. США та 746 тис. т на 418 млн дол. США відповідно [29].

Підсумовуючи вищевикладене зазначаємо, що аграрний сектор економіки України виступає надійним виробником та постачальником продовольчої продукції для людей країни та світу. Він на сьогодні є потужною рушійною силою подальшого розвитку для споріднених та технологічно пов'язаних галузей української економіки, а також сприяє стабільному надходженню валютних ресурсів від зовнішньоекономічної діяльності в економіку країни. Крім того, аграрний сектор України завжди приваблював іноземних інвесторів своїм потужним потенціалом та можливостями.

2.2 Аналіз інвестиційної привабливості аграрного сектору України

Аграрний сектор є одним з головних елементів економіки України, який забезпечує не тільки продовольчу безпеку, але й вносить значну частку у валовий внутрішній продукт країни. Разом з тим, незважаючи на значний потенціал, інвестиційна складова цієї галузі залишається досить низькою. На сьогоднішній день аграрний сектор потребує значних вкладень в розбудову необхідної інфраструктури та модернізацію застарілих технологій. Аграрні підприємства в своїй більшості (особливо невеликі фермерські господарства) використовують застарілі технології і методи ведення діяльності, що значно знижує їх прибутковість та ефективність. Інвестиції в новітні технологічні процеси та інноваційні рішення здатні суттєво покращити ситуацію і вивести даний сектор економіки на нові рівні розвитку та підвищити його конкурентоспроможність на світових ринках.

Обсяги залучення іноземних інвестицій напряму залежать від рівня інвестиційної привабливості країни в цілому та, зокрема, і її окремих секторів економіки. І вданому напрямку вирішальною складовою є роль країни у формуванні

сприятливого інвестиційного клімату. Необхідно визначити чітку стратегію подальшого розвитку країни, розробити комплекс заходів, направлених на реалізацію пріоритетних напрямків розвитку та забезпечення стабільного та сталого розвитку, активізувати співпрацю з іноземними партнерами тощо. Тільки за таких умов аграрний сектор економіки України може стати привабливим для потенційних інвесторів [46].

В першу чергу проаналізуємо інвестиційний клімат України із врахуванням українських позицій у міжнародних рейтингах (табл. 2.3).

Так за Індексом інвестиційної привабливості у 2024 році Україна трохи покращила свої позиції в порівнянні з попереднім роком цей показник зріс до 2,49 балів (2,44 бали у 2023 році). Серед основних факторів, які вплинули на покращення даного Індексу у 2024 році, респонденти зазначили надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС, скасування Європейським Союзом митних платежів та квот на український експорт, а також транспортний безвіз [17].

Таблиця 2.3 – Динаміка місць України у градації міжнародних рейтингів у 2019-2024 роках, показники яких мають вплив на інвестиційний клімат

Назва рейтингового показника	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Індекс інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА)	2,85	2,51	2,84	2,17	2,44	2,49
Міжнародний індекс прав власності (125 країн)	-	105	105	105	100	102
Індекс верховенства права (140 країн)	-	72	74	76	89	88
Глобальний індекс конкурентоспроможності БЕФ (WEF)	-	-	54	57	55	60
Індекс сприйняття корупції (Transparency International)	126	117	122	116	104	105

Джерело: складено автором на основі [17]

Разом з тим було вказано на стримуючі фактори, які негативно вплинули на інвестиційну привабливість України, а саме: війна в Україні, високий рівень корупції, слабка судова система, наявність тіньової економіки, атаки РФ на

енергетичну систему країни. Також 81% респондентів відмітили негативний вплив на інвестиційний клімат обмеження валютних операцій. При цьому майже половина опитуваних експертів очікують погіршення інвестиційного клімату в країні та 38% з них вважають, що потенційним інвесторам буде не вигідно вкладати свої ресурси в українську економіку як мінімум 6 місяців 2025 року.

Зрозуміло, що рейтинговий показник Індекс інвестиційної привабливості не є визначальним та носить скоріше характер дослідження через опитування визначних топ-менеджерів та ні в якому разі не розкриває реальний потенціал України. Разом з тим можна зробити певні висновки з цього Індексу, особливо в комплексі з іншими подібними міжнародними рейтинговими дослідженнями.

Наприклад, Індекс сприйняття корупції, розроблений міжнародною організацією Transparency International, демонструє у 2023 році невеликий прогрес України (36 із 100 можливих балів) та дозволяє посісти Україні 104 місце зі 180 країн світу у 2024 році цей показник для України становив 35 із 100 можливих балів та забезпечив 105 місце зі 180 країн світу. На думку експертів українська сторона має підвищувати ефективність боротьби з корупційними проявами в країні та розпочати реформування відповідних інституцій таких як Держаудитслужба та Рахункова палата.

Заслужують на увагу ще два індекси: Індекс верховенства права та Міжнародний індекс захисту прав власності. За першим Україна покращила свої попередні позиції і посіла 88 місце - + 1 місце (у 2023 році було 89). Основна проблема, на думку експертів, боротьба з корупцією та судочинство. По другому індексу – Україна у 2024 році посідає 102 місце з 125 країн світу та втратила 2 позиції в порівнянні з попереднім роком. Міжнародний Альянс з прав власності чітко вказує на наявні проблеми в Україні щодо боротьби з корупцією, незалежністю судових органів та проблематикою реєстрації прав власності тощо [17].

За даними аналітичних досліджень Інвестиційної платформи «InVenture» 2024 рік відзначився такими галузевими інвестиційними угодами (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Структура укладених інвестиційних угод в Україні у 2024 році в галузевому розрізі

Сектор	Кількість угод	Вартість угод, млн \$
ІТ сектор/технології/телекомунікації	40	497
Сектор будівництва та нерухомості	28	201
Аграрний сектор	11	130
Добувна галузь	8	101
Інші сектори економіки	26	241
Всього	113	1170

Джерело: складено автором на основі [33]

За даними таблиці можна зазначити, що 42% загального обсягу інвестиційних угод у 2024 році було направлено ІТ-сферу, на який прийшлося 497 млн. дол. США та 40 заключених угода. Разом з тим, третє місце належить аграрному сектору, з показником майже 11% від загальної вартості угод та майже 130 млн.дол.США та 11 проінвестованими угодами.

На думку експертів основними факторами, що вплинули на активність ринку України у 2024 році можна вважати наступні (рис. 2.4).

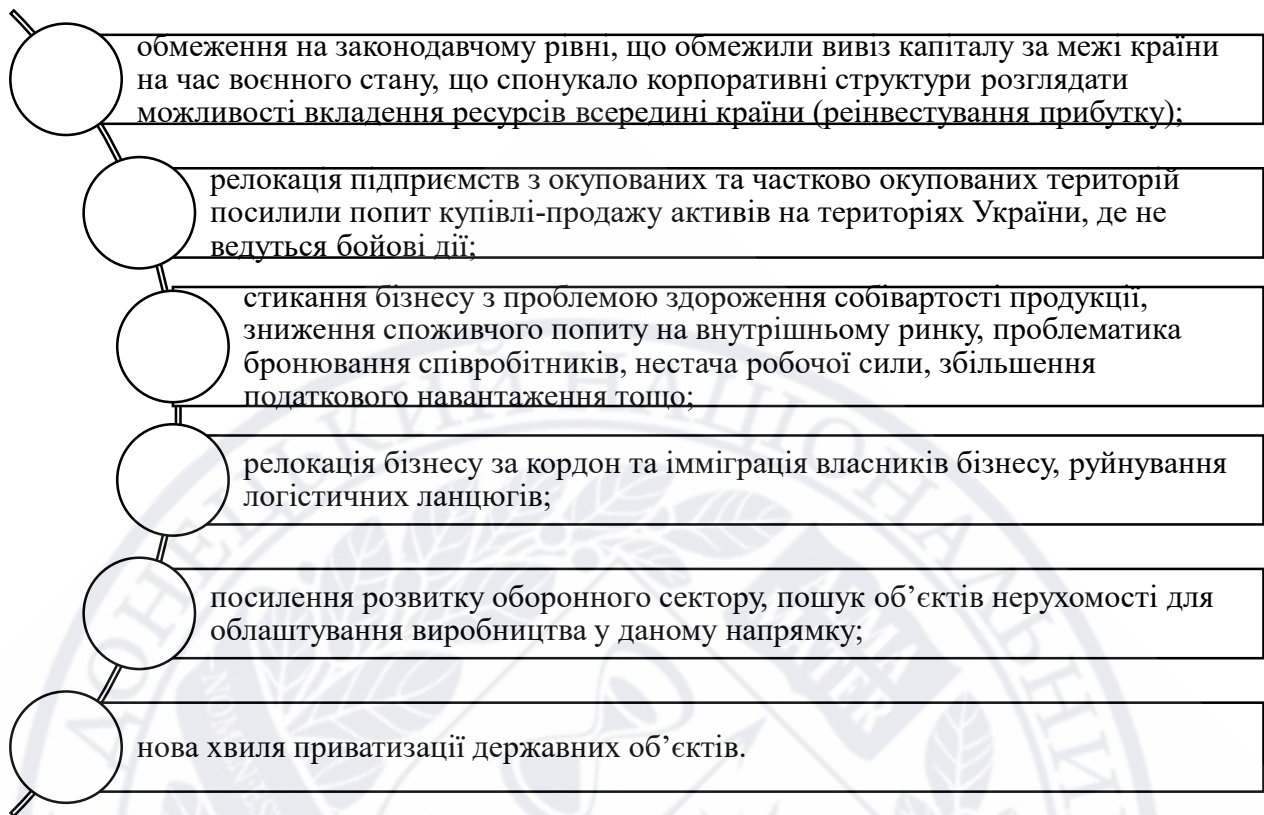

Рис. 2.4 – Фактори, що вплинули на активність бізнес середовища у 2024 році [33]

Хоча у 2024 році не відбулося угод з купівлі-продажу великих аграрних компаній, перемовини стосовно підписання таких активно проходили, що свідчить про інтерес до таких компаній з боку потенційних інвесторів. Слід відмітити, що багато угод в аграрному секторі України залишаються закритими та не розголошуються публічно. Також відбуваються угоди про передачу прав оренди землі вартість яких складає понад 5 млн. дол. США. Такі угоди дають можливість не тільки пришвидшити транзакції, але й дають можливість уникнути проведення due diligence (процедура незалежної перевірки компанії) та отримання дозволів Антимонопольного комітету України на концентрацію [33]. Також, за словами Олексія Олейнікова, керуючого партнера InVenture, у 2024 році було здійснено ряд транзакцій з купівлі-продажу елеваторних комплексів [33], що теж можна розглядати як інвестиційні вкладення.

Найбільшими угодами в аграрному секторі економіки у 2024 році можна вважати наступні (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Найбільші інвестиційні угоди в аграрному секторі України у 2024 році

№	Актив	Покупець	Країна (покупця)	Вартість угоди, млн \$	Предмет угоди, %
1	ПрАТ «МХП»	SALIC	Саудівська Аравія	54,0	13%
2	ТОВ «Український м'ясний хутір»	МХП (Юрій Косяк)	Україна	15,0	49%
3	Viterra Limited (Балтське ХПП, Любашівський елеватор, Пенківський ЗПК)	Bunge Global SA	США	15,0	100%

Джерело: складено автором на основі [33]

Крім того, в рамках своєї стратегії, аграрний холдинг «КЕРНЕЛ» розпочав входити в капітал від 25% до 50% по окремим підприємствам, з метою збільшення земельних угідь в управлінні. Компанія «КЕРНЕЛ» приєднала до себе декілька аграрних компаній із земельним банком 27000 га, а саме: 12000 га у Рівненській області, 7000 га у Київській області та 8000 га у Кіровоградській області [33].

Також знакова угода відбулася з Кіпрською компанією GNG Retail Limited, якій належить холдинг ОККО Group, яка придбала 50% частки у статутному капіталі ТОВ «Укрполфрукт» та ТОВ «Гадз-Агро». За оцінками експертів InVenture, вартість придбаних активів може перевищувати млн. дол. США.

Антимонопольний комітет України у 2024 році надав дозвіл на концентрацію у вигляді набуття компанією «Bunge Global SA» контролю над компанією «Viterra Limited», яка в Україні веде агротрейдерський бізнес і володіє трьома великими

елеваторами зберігання зерна. За оцінками експертів InVenture, вартість елеваторних потужностей Viterro в Україні може перевищувати 15 млн.дол.США.

Разом з тим, незважаючи на те, що аграрний сектор економіки завжди був і залишається привабливим для інвестицій, на даному ринку існує багато проблемних питань, які гальмують надходження інвестиційних ресурсів. Сюди можна віднести рейдерські захоплення, корупцію з бронюванням працівників, зміну правил ведення агробізнесу тощо.

Звертаємо увагу на висловлювання представників Європейської бізнес асоціації, які повідомляють, що іноземні інвестори оцінюють інвестиційний клімат в Україні досить стримано з негативним підґрунтям. Повномасштабна війна – це основний чинник негативного впливу на інвестиційний клімат, далі – це корупція і слабка судова система. Тому Україна для стимулювання інвестиційних надходжень має напрацювати рівні і чесні правила для всіх учасників зазначеного ринку. У Європейській бізнес асоціації повідомляють, що потенційні інвестори зацікавлені в направленні інвестицій в Україну, але при вивченні різних можливостей вони масово кошти в український бізнес не вкладають і в більшості випадків знаходяться на позиції спостереження.

Слід зазначити, що інвестиційна діяльність в аграрному секторі економіки України може активуватися за допомогою як внутрішніх ресурсів так і іноземних інвестицій. При цьому слід враховувати той факт, що сільськогосподарська сфера залишається досить складною і ризикованою галуззю для бізнесу, тому для потенційних інвесторів це теж додаткові обмеження. Тому, тільки сприятливий інвестиційний клімат приверне увагу інвесторів та стабільні і незмінні «правила гри» дозволять активізувати діяльність у даному секторі економіки України.

Розглянемо і проаналізуємо динаміку капітальних інвестицій в економіку України з метою визначення рівня інвестиційної привабливості аграрного сектору України (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка капітальних інвестицій в економіку України за період 2018–2024 роки

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Капітальні інвестиції в економіку, млн. грн.	526342	584448	419837	528802	279598	395450	534417
Темп приросту інвестицій в економіку, %	x	111,0	71,8	126,0	52,9	141,4	135,1
Капітальні інвестиції в сільське господарство, млн. грн	64906	54636	35998	48080	31439	30546	41703
Питома вага інвестицій у сільське господарство, %	12,3	9,3	8,6	9,1	11,2	7,7	7,8
Темп приросту інвестицій у сільське господарство, %	x	-15,8	-34,1	33,6	-34,6	-2,8	36,5

Джерело: складено автором на основі [30]

Аналізуючи дані таблиці 2.6 можна зазначити, що капітальні інвестиції в сільськогосподарську галузь у 2018-2024 роках коливаються в межах 8-12% від загальної кількості капітальних інвестицій. Найменша частка даного показника припадає саме на 2023-2024 роки. Показник динаміки капітальних інвестицій в сільськогосподарський сектор економіки демонструє зниження його рівня починаючи з 2019 року. І тільки у 2021 та 2024 роках показник приросту інвестицій в сільськогосподарську галузь має позитивне значення в порівнянні з попереднім роком (+33,6% та +36,5% відповідно).

Графічно дані таблиці 2.7 представлені на рис. 2.5

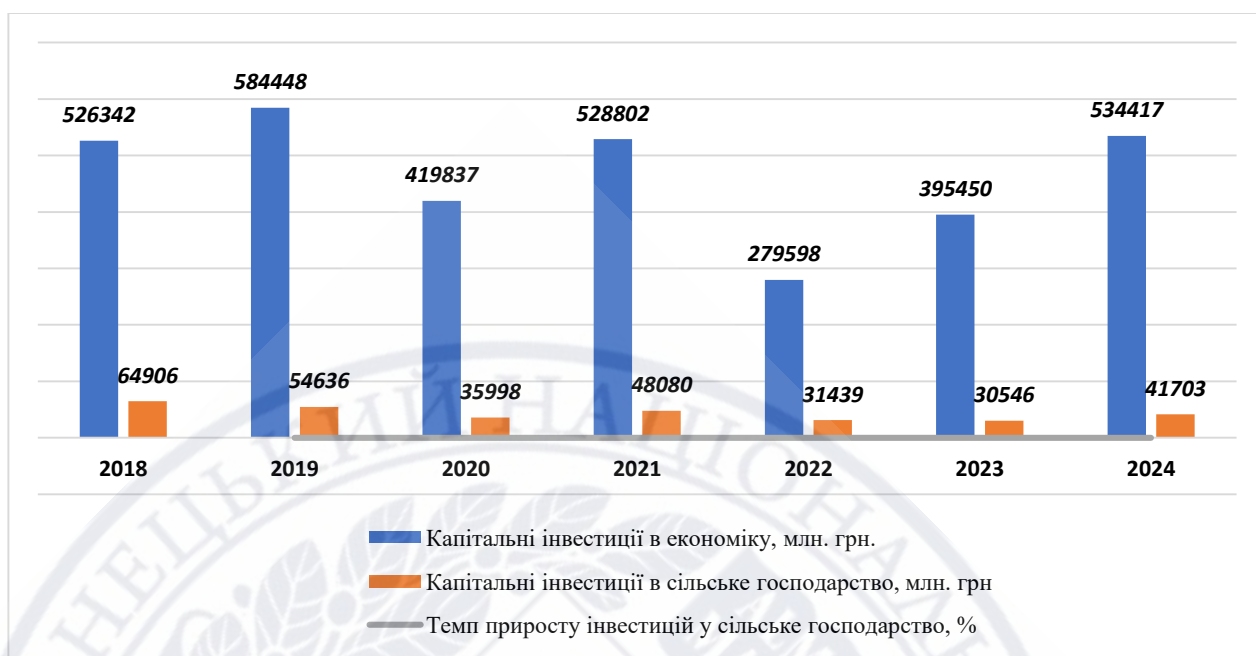

Рис. 2.5 – Динаміка показників капітальні інвестиції за 2018-2024 роки, млн.грн

Джерело: складено автором на основі [30]

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене зазначаємо, що залучення інвестицій залишається важливою умовою для відновлення сільськогосподарської галузі економіки України. Тому, створення відповідних умов для покращення інвестиційного клімату в Україні має стати ключовою складовою української державної політики. Особливо враховуючи те, що наша країна відома далеко за її межами своєю спеціалізацією по вирощуванню необхідних всьому світу сільськогосподарських культур і має для цього великий потенціал, а саме: родючі ґрунти (40% світового запасу чорноземів), значну територію (33 млн. га землі), сприятливі кліматичні умови, зручне географічне розташування тощо.

2.3 Ключові виклики щодо активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України

Зазначені у дослідженні тенденції зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України були дещо неоднорідними за

останні роки, і це свідчить про коливання інтересів потенційних інвесторів та наявних умов до інвестування. Особливо відчутний відтік капіталу з зазначеного сектору економіки у 2018 році свідчить про відсутність інтересу іноземних інвесторів. Ситуація змінилася у 2021 році, коли ми мали можливість спостерігати значний обсяг вкладень в сільськогосподарську галузь – обсяг іноземних інвестицій зріс вдвічі в порівнянні з попереднім роком (рис. 2.6).

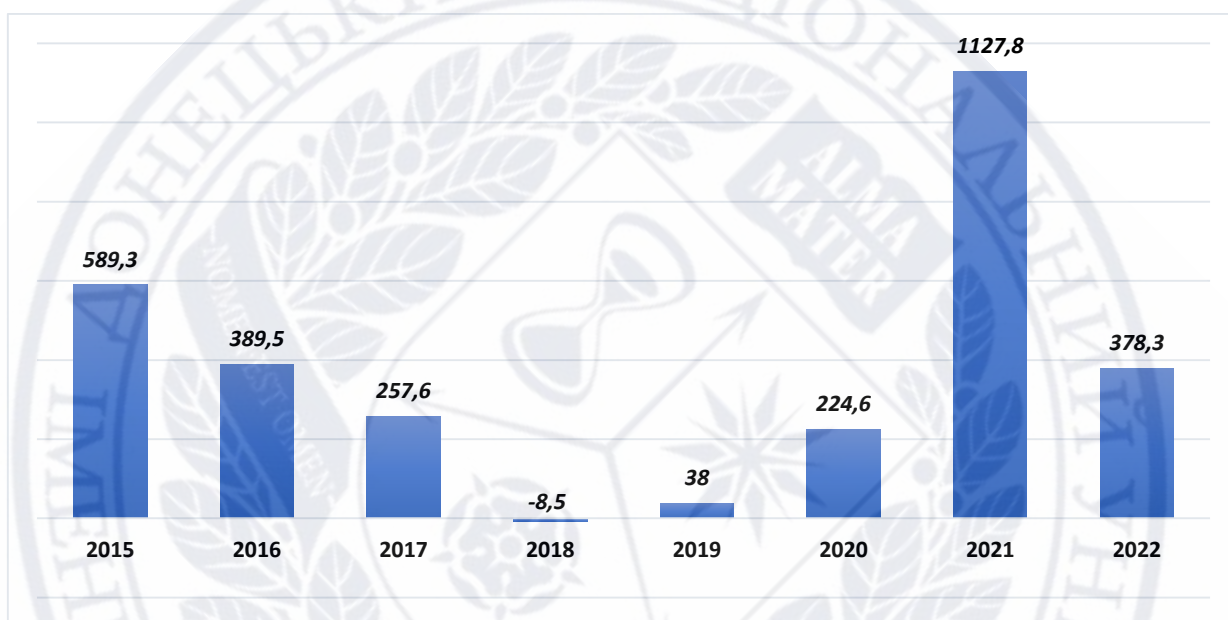

Рис. 2.6 – Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в сільськогосподарський сектор економіки України протягом 2015-2022 років, млн. дол. США

Джерело: узагальнено автором на основі [40]

Така ситуація, можливо, була пов'язана з інтересом інвесторів до сільськогосподарського сектору України в зв'язку із відкриттям ринку землі, перспективним розвитком даної галузі, кращими умовами на ринку тощо. У 2022 році відбувся відтік іноземних інвестицій і це пов'язано, в першу чергу, з повномасштабним вторгненням РФ до України. Разом з тим, незважаючи на бойові

дії в Україні, іноземні інвестиції продовжують надходити до нашої країни і зокрема в аграрний сектор.

Не дивлячись на досить неоднозначну, іноді вкрай негативну оцінку інвестиційного клімату в Україні, потенційні інвестори вважають подальше інвестування в аграрний сектор досить перспективним.

Разом з тим, безперечно головним чинником, що стримує надходження іноземних інвестицій в економіку України є війна, і після її закінчення, на думку світових експертів, очікується поживлення української економіки, збільшення міжнародних проєктів із залученням інвестиційних ресурсів, спрямованих на відновлення економіки та відбудову зруйнованої інфраструктури [44].

Що стосується питання зростання інвестиційних ресурсів в аграрний бізнес – слід зазначити, що ця галузь була і залишається однією із привабливіших для іноземних інвесторів. Разом з тим, інвестування в дану галузь може ускладнюватися рядом об'єктивних чинників, які склалися в нашій державі (рис. 2.7).

І першим головним елементом стратегії залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України – є подолання наслідків війни та розробка дієвих кроків в напрямку розробки альтернативних стратегій виробництва, галузі переробки сільхозсировини в продукти харчування (створення додаткової доданої вартості) та налагодження нових ринків збуту даної продукції як на внутрішньому ринку, так і на світових ринках. При цьому основна увага приділяється саме розбудова переробної галузі, діяльність якої направлена на виробництво продукції з високою часткою додаткової доданої вартості. Також акценти зміщені в бік залучення інвестицій на впровадження новітніх технологій в аграрній сфері, з метою запровадження новітніх інноваційних підходів у сільськогосподарську автоматизацію, використання дронів для моніторингу стану полів, запровадження розумних систем поливу, зрошення та подачі добрив – ті заходи, що будуть сприятиме подальшому ефективному розвитку аграрного бізнесу в Україні.

Рис. 2.7 – Система основних ризиків здійснення інвестицій в сільськогосподарський сектор економіки України

Джерело: складено автором на основі [44]

Також важливою складовою в подоланні перешкод до залучення інвестиційних ресурсів є вдосконалення і розширення транспортної і логістичної інфраструктури, а також забезпечення відповідними спорудами для збереження врожаю, що забезпечить покращення умов зберігання, транспортування та розподілу сільськогосподарської продукції для її споживачів.

Пропонуємо розглянути основні проблемні питання з можливими шляхами їх вирішення (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Найпоширена проблематика сільськогосподарського сектору економіки України та можливі шляхи їх вирішення

Основні проблеми в аграрному секторі	Шляхи вирішення проблем
Значні вкладення у модернізацію галузі, що призводить до уповільненого запровадження новітніх технологій	Залучення інвестиційних ресурсів для впровадження різноманітних ноу-хау для покращення умов виробництва у даному секторі
Використання застарілого обладнання та техніки призводить до збільшення витрат, що значно здорожує вартість виробленої продукції – і як наслідок втрата конкурентних позицій на внутрішньому та зовнішніх ринках	Доступ до дешевих кредитних ресурсів, розробка та впровадження державних програм підтримки, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату тощо
Неналежний доступ до інформаційних ресурсів про можливі програми підтримки сільгоспвиробників	Розробка дієвих державних програм, направлених на підтримку працівників та власників аграрних підприємств, з метою підвищення ефективності та продуктивності галузі
Недосконалість транспортної та логістичної інфраструктури, що призводить до значних витрат, особливо під час війни	Розбудова безпечної логістичної системи, стійкої до викликів зовнішнього середовища
Відсутність бажання аграрного бізнесу нести додаткові витрати на підтримку агроекологічних потреб	Забезпечення розмінування аграрних угідь та усунення їх забруднень забезпечить в подальшому додаткові прибутки
Відсутність бажання до кооперації та інтеграції представників малого та середнього агробізнесу	Розробка та впровадження державної підтримки, доступ до фінансових ресурсів та дешевих кредитів

Джерело: розроблено автором на основі [2]

Таким чином зазначаємо, що на сучасному етапі аграрний сектор економіки стикається з низкою проблем, які необхідно вирішити у найкоротші терміни, щоб не обмежувати ефективність подальшого розвитку даного сектору економіки країни. Зрозуміло, що ці проблеми спричинені як внутрішніми так і зовнішніми факторами, серед яких найвагоміші наступні: застаріле обладнання, зношеність техніки, нестабільність внутрішнього середовища, зміна чинного законодавства тощо.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЧНИХ ЗАХОДІВ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АКТИВАЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1 Шляхи підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки України

Не дивлячись на всі виклики і загрози, з якими сьогодні стикається Україна, вона залишається одним з ключових постачальників продуктів агропромислового сектору економіки, а саме: зерна та олії соняшникової з часткою понад 10% у загальному обсязі світової торгівлі. Також на світових ринках користується попитом інша продукція аграрної та харчової галузей економіки.

В сьогоднішніх реаліях стає зрозуміло, що при умові ефективного управління галуззю, залучення інвестиційних ресурсів та запровадження інновацій аграрний сектор економіки України здатний змінити усталену десятиріччями практику господарювання та стати ще більш потужнішим та значущим для української економіки.

Запровадження ефективних механізмів активізації залучення інвестиційних ресурсів на рівні держави дозволить поглибити ланцюги створення доданої вартості в галузі, підвищити стійкість виробництва до викликів та загроз, а також наростити експортний потенціал та залучити додаткові фінансові ресурси у вигляді інвестицій (рис. 3.1). Особливої уваги заслуговує впровадження в аграрний сектор України новітніх технологій та інновацій для активізації процесу залучення іноземних інвестицій з метою подальшого розвитку даного сектору економіки.

Як це не парадоксально звучить, але війна стала особливим каталізатором, направленим на прискорення перебудови та модернізації вітчизняного аграрного

сектору та впровадження новітніх технологій, що здатні задовольнити потреби аграрного бізнесу, особливо в умовах воєнних викликів.

Рис. 3.1 – Комплекс механізмів регулювання ефективного та продуктивного розвитку аграрного сектору економіки України, направлений на активізацію залучення іноземних інвестицій

Джерело: розроблено автором на основі [13]

Ефективним чинником на шляху удосконалення механізму активізації залучення інвестицій в аграрний сектор економіки України є створення сприятливих умов для потенційних інвесторів, оскільки, як вже було зазначено раніше, є тим каталізатором, який здатний прискорити ефективний розвиток та

модернізацію аграрного сектора економіки, що і визначає нагальну потребу у формуванні сприятливого інвестиційного клімату (табл.3.1).

Таблиця 3.1 – Заходи для формування сприятливого інвестиційного клімату

Напрямок	Характерні риси
Стабільна нормативно-правова база	Для інвестора важливим фактором є стає законодавство, яке дає можливість чітко розуміти правила за якими буде здійснюватися відносини між «донором» та «реципієнтом»
Податкова прозорість та виваженість	Податкова система в країні має бути стабільною та зрозумілою для інвестора, та збалансовані за розміром податки
Зниження адміністративних бар'єрів	Процедури отримання дозвільних документів мають бути максимально простими та доступними
Спрощений доступ до дешевих кредитів	Інвестори хочуть мати доступ до дешевих доступних кредитів та додаткових фінансових ресурсів
Розгалужена зручна інфраструктура	Наявність зручної інфраструктури для комфортного ведення бізнесу – обов'язкова умова для створення привабливого інвестиційного клімату
Наявна професійна та кваліфікована робоча сила	Наявність професійних співробітників та кваліфікованих кадрів є важливою умовою залучення інвестора
Цивільно-правовий захист прав власності	Впевненість інвестора у захисті своїх прав і прозора судова система – додаткові важелі для прийняття рішення вкладати свої ресурси в економіку країни
Наявність антикорупційної системи в країні	Відсутність корупції та ефективна боротьба з нею – додаткові бонуси для прийняття позитивного рішення щодо інвестування

Джерело: складено автором на основі [13]

Основною метою кожної країни в світі, яка прагне залучити іноземних інвесторів для розбудови економіки та інших сфер життєдіяльності, важливо сформувати в країні сприятливий інвестиційний клімат. Як вже зазначалося в нашому дослідженні є певні міжнародні рейтинги, які визначають наскільки комфортно бізнесу працювати в тій чи іншій країні. Тому, для нашої країни вкрай важливо запровадити зміни в чинному законодавстві, які дозволять його

удосконалити та сприятимуть спрощенню наявних адміністративних процедур, створить сприятливий податковий клімат, розбудує розгалужену зручну інфраструктуру, унеможливить корупцію тощо.

Таблиця 3.2 – Заходи, направлені на формування сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки України

Напрямок діяльності	Необхідні дії
Удосконалення нормативно-правової бази, що регулює інвестування	Вкрай важливе мати чітке та стає законодавство, що здійснює регулювання інвестиційної діяльності
Спрощення оформлення дозвільних документів	Максимальна оптимізація оформлення дозвільних документів сприятиме залученню додаткових інвестиційних ресурсів
Сприятливі податкові платежі	Зниження податкових ставок та спрощення адміністрування податків дозволить зменшити податковий тиск на інвестора. Крім того, встановити податкові пільги для інвестора в аграрну галузь
Наявність розвиненої інфраструктури	Наявна розгалужена інфраструктура комфортна для ведення бізнесу, в тому числі і аграрного, є важливою складовою залучення інвестицій
Розвиток науково-технічних розробок та інновацій	Наявні кваліфіковані трудові ресурси, здатні підвищувати ефективність бізнесу – важлива складова сприятливого інвестиційного клімату
Співфінансування інвестиційних проєктів	Надання всебічної підтримки з боку держави чи внутрішніх інвесторів для спільної реалізації стратегічних інвестпроектів
Інформаційна підтримка	Надання прозорості та правдивої інформації про наявні можливості для потенційних інвесторів
Боротьба з корупцією	Посилення боротьби з корупційними проявами в державній системі, що дозволить уникати додаткового тиску на інвестора та його ресурси

Джерело: складено автором на основі [13]

Створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні дозволить залучити додаткові ресурси для подальшого розвитку аграрного сектору України.

Ще одним важливим заходом створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні є запровадження ринку страхових послуг, з метою страхування від всіляких ризиків, в тому числі і воєнних, що буде відповідати сучасним світовим

практикам та захистить потенційного інвестора від неочікуваних втрат при форс-мажорних обставинах.

В Україні вже створено дієву інвестиційну платформу «Advantage Ukraine», яка привертає увагу зацікавлені сторони щодо можливих інвестиційних вкладень з різних країн світу в аграрний та інші сектори української економіки.

Так, експертно-кредитне агентство (ЕКА) України пропонує з 2024 року нові страхові продукти щодо страхування інвестицій від воєнних та політичних ризиків, що включає захист інвестиційних ресурсів не тільки для нерезидентів України, але й для внутрішніх інвесторів, ресурси яких направлені в аграрний сектор та переробну галузь економіки України [34].

З метою активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України, передбачені страхові послуги мають відповідати таким основним напрямкам (рис. 3.2):

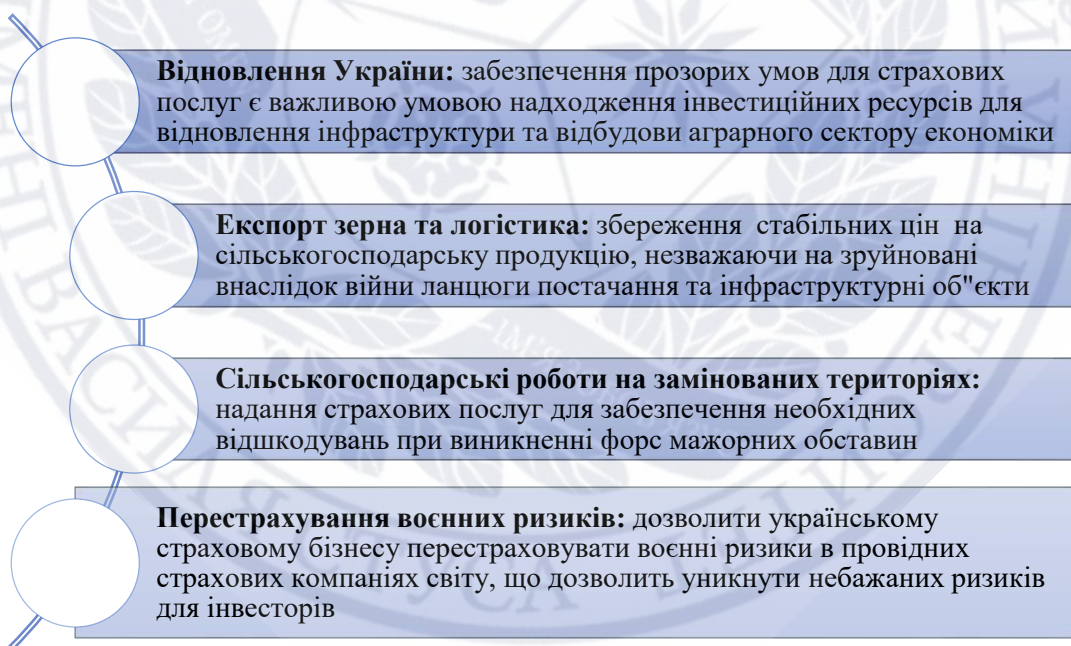

Рис. 3.2 – Необхідні продукти для страхування воєнних ризиків з метою активізації залучення іноземних інвестицій в аграрну галузь економіки України

Джерело: складено автором на основі [34]

Таким чином, страхування випадків, спричинених воєнними ризиками, є важливою складовою в системі розробки дієвих механізмів активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України.

Враховуючи вищевикладене зазначасмо, що створення сприятливих умов для залучення інвестиційних ресурсів, інвестиційної привабливості України є нагальною проблемою, яка потребує найшвидшого вирішення, оскільки надходження інвестицій в аграрний сектор України дасть потужний поштовх для його ефективного функціонування та подальшого розвитку. Україна має стати однією з потужних країн-реципієнтів, що здатна залучити потужні інвестиції в аграрний сектор.

3.2 Розробка фінансових механізмів стимулювання залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України

Наявні фінансові механізми, здатні стимулювати приплив інвестиційних ресурсів в економіку України, зокрема в її аграрний сектор, складаються з державних програм та підтримки міжнародних організацій. Зокрема, потужним аспектом можна вважати Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями» № 1116-IX від 17.12.2020 року, відповідно до якого відбувається забезпечення правових та фінансових засад, направлених на підтримку великих інвестиційних проєктів. На виконання зазначеного Закону українська держава надає передбачені пільги іноземним інвесторам, якщо їх проєкти відповідають визначеним критеріям, а також передбачає компенсацію витрат на інфраструктурну складову та підключення до відповідних мереж. Відповідно до зазначеного Закону інвестор має створити від 80 нових робочих місць та забезпечити рівень зарплати, що на 15% перевищує середню по регіону та інші умови. Даний Закон передбачає підтримку масштабних проєктів, інвестиції за

якими складають понад 20 млн. євро, та передбачає укладання відповідних інвестиційних договорів між Урядом України та інвестором 38].

Для таких масштабних інвесторів держава може створити пільгові умови ведення бізнесу та надавати передбачені законодавством форми підтримки: наприклад, звільнення від податків, пільгові земельні ділянки, ресурс на підтримку інфраструктури тощо. Основна мета даного документу – це стимулювання економічного розвитку нашої країни, зокрема підвищення її конкурентоспроможності завдяки залученню іноземних інвестицій в пріоритетні галузі економіки країни, в тому числі і в аграрний сектор економіки.

За інформацією прес офіцера Департаменту комунікацій МВФ К. Переса, який зазначив, що в травні 2024 року Рада ЄС затвердила план відновлення України і це відкриває доступ до 50 млрд. євро в межах програми Ukraine Facility [26].

Одним з основних компонентів є потужний інвестиційний інструмент «Ukraine Investment Framework», що спеціально розроблений для залучення приватних і державних інвестицій через міжнародні фінансові організації та двосторонні агентства розвитку, банківські установи. Ukraine Investment Framework розробляє систему гарантій для потенційних інвесторів, фінансування проєктів та технічну допомогу, що забезпечує зменшення ризиків та створює сприятливі умови для інвесторів [59].

Також привертає увагу програма розвитку ООН та Ukraine Invest, які активно сприяють економічному відновленню України завдяки впровадженню інвестицій, направлених на інноваційний розвиток. Розроблені ними заходи направлені на наступні напрямки:

залучення інноваційних інвестицій – UNDP сприяє впроваджувати українському бізнесу новітні технології, що направлені на підтримку економічного розвитку та передбачають забезпечення екологічної сталості. За допомогою фахівців даної програми розробляються заходи, направлені на підвищення

конкурентоспроможності українського бізнесу та сприяння їх інтеграції на світові ринки та підтримання екологічних «зелених» інновацій та стартапів;

технічна допомога від міжнародних організацій – ресурси, направлені на створення та підтримку сприятливого бізнес-клімату. Основна мета – створення сприятливих умов для інвесторів, підвищення прозорості економічного середовища, підтримка малого і середнього бізнесу у відбудові зруйнованого війною майна та об'єктів інфраструктури [59].

створення робочих місць – UNDP і UkraineInvest спрямовують зусилля на підтримку галузей, що створює нові робочі місця. Відбувається співпраця з урядом України з метою підтримки локального бізнесу та залучення інвестиційних ресурсів, які прагнуть працювати у пріоритетних для країни секторах економіки, зокрема і в аграрному секторі.

Звертає увагу і Програма відновлення економіки України, якою передбачено ініціювати залучення іноземного капіталу у вигляді інвестицій на відновлення галузей економіки України, що найбільше постраждали під час війни, що сприятимуть скорішому відновленню економіки країни та її подальшому ефективному розвитку [59].

На сучасному етапі розвитку в Україні запроваджено декілька програм, дія яких направлена на підтримку інвесторів та бізнесових структур, що покликані стимулювати економічний розвиток в умовах кризи та післявоєнної відбудови. Дані програми мають певні переваги та недоліки і передбачає забезпечити вирішення поставлених завдань, інформація про які представлена в таблиці 3.3.

Зрозуміло, що для комплексного вирішення проблематики ефективного залучення іноземних інвестицій необхідно застосовувати всі можливі інструменти, що враховують специфіку різних галузей економіки та кожного окремого регіону.

Одним з потужних інструментів для залучення додаткових ресурсів є спеціальні економічні зони, які здатні стимулювати економічний розвиток певних регіонів та залучення іноземних інвестицій [53].

Таблиця 3.3 – Перелік основних державних програм, направлених на стимулювання залучення інвестицій

Назва програми	На кого направлена	Плюси	Мінуси
Доступні кредити 5–7–9%	Для представників малого і середнього бізнесу	Доступність ресурсу, не цільове використання коштів, підтримка релокованого бізнесу	Існують обмеження за видами економічної діяльності бізнесу, кредитні ресурси обмежують можливості суб'єктів господарювання
Державна програма «Власна справа»	Для суб'єктів господарювання малого та середнього бізнесу	Ресурси надаються на безповоротній основі, не потрібно повертати надані фінансові ресурси	Обмежені обсяги фінансової підтримки, достатньо висока конкуренція, достатньо ресурсу для невеликих проєктів
Підтримка проєктів із великими інвестиціями	Потужні інвестори (від 20 млн євро)	Привабливі умови для потужних інвесторів, підтримка потужних проєктів	Розрахована на крупний бізнес та потужних інвесторів
Створення індустріальних парків	Підприємства пріоритетних галузей	Сприяння створенню кластерних об'єднань пріоритетних галузей економіки, зменшення витратної частини проєктів	Майже відсутні перспективи для залучення малого та середнього бізнесу

Джерело: складено автором на основі [54]

Україна вже проходила досвід існування спеціальних економічних зон і мала позитивні результати, але деякі регіони почали зловживати, наданими для таких територій, пільгами і, тому у 2005 році український уряд скасував передбачені пільги (історія створення та функціонування СЕЗ – Додаток А). Разом з тим, в сучасних реаліях було б доцільно відновити спеціальні економічні зони для стимулювання інвестицій в таких регіонах, які, наприклад, зазнали найбільшого руйнування, особливо після закінчення війни.

Так, спеціальні економічні зони є досить перспективним інструментом для відновлення економіки України та активізації залучення іноземних інвестицій в

аграрний сектор економіки зокрема. Основними причинами цього процесу можна вважати наступні (рис. 3.3):

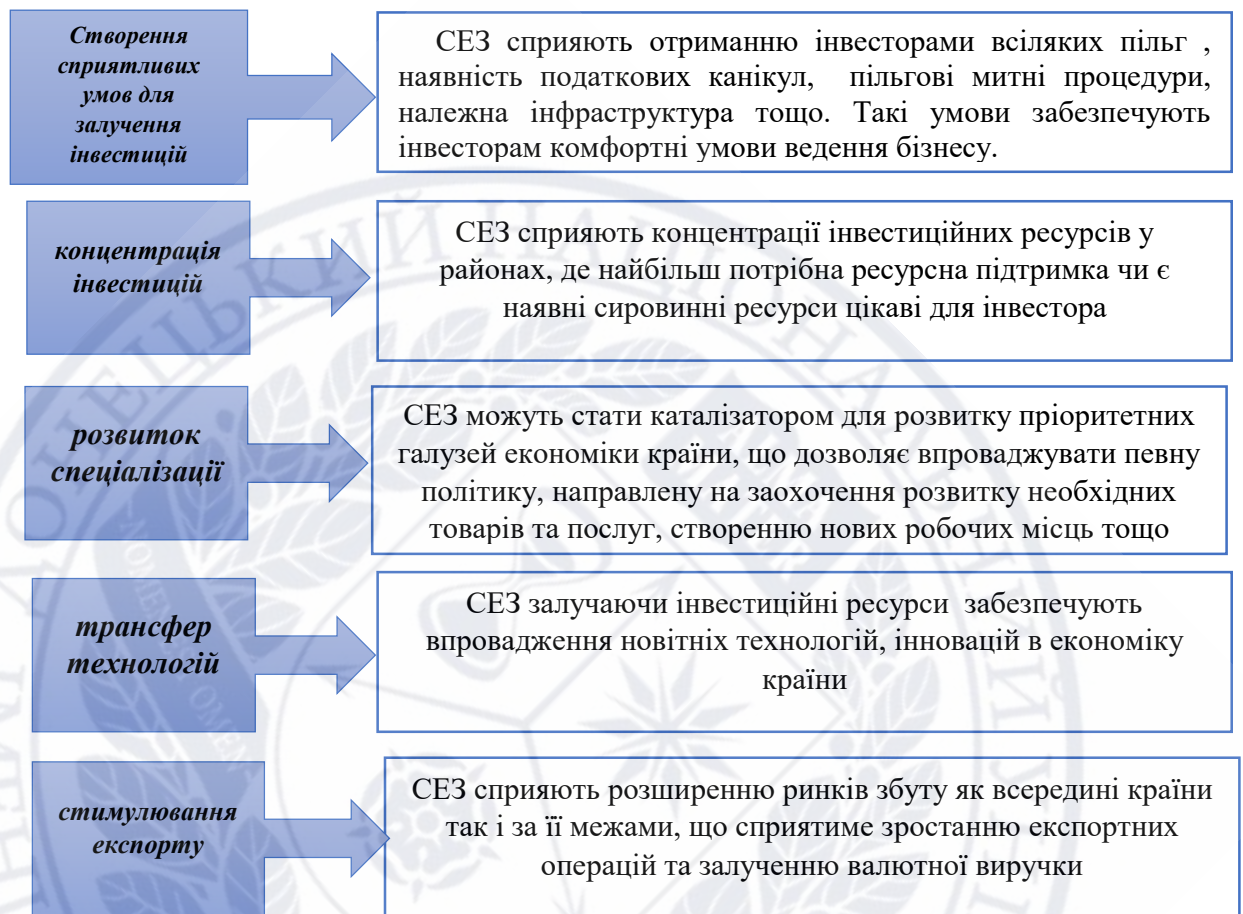

Рис. 3.3 – Основні причини відновлення спеціальних економічних зон в Україні

Джерело: складено автором на основі [22]

Таким чином, підсумовуючи вищевикладене вважаємо за доцільне створити (відновити) в Україні спеціальні економічні зони, які дозволять залучати інвестиційні ресурси, створювати нові робочі місця, сприяти підвищенню конкурентоспроможності країни на світових ринках та розвивати пріоритетні напрямки економіки країни.

ВИСНОВКИ

За результатами бакалаврського дослідження сформулюємо такі висновки:

В результаті опрацювання наукових досліджень, визначено економічну сутність інвестицій та проведено їх класифікацію. В більшості випадків інвестиції розуміють як фінансові, матеріальні чи інші цінності, що вкладаються потенційними інвесторами у різні економічні об'єкти з метою отримання прибутків.

Досліджено механізм залучення інвестицій. Визначено, що механізм залучення іноземних інвестицій – це конкретний спосіб організації, мобілізації та використання інвестиційних ресурсів під впливом економічних законів та економічної політики держави.

Зазначено, що в умовах обмежених ресурсів, в тому числі інвестиційних, та мінливості кон'юнктури ринкового середовища, зростає роль оцінювання ефективності залучення та впровадження інвестиційних ресурсів та розширюється межі завдань щодо визначення подальших стратегій розвитку та обґрунтування їх доцільності на різних рівнях.

Доведено, що аграрний сектор України залишається одним із локомотивів національної економіки нашої країни. Україна має потужний потенціал в розвитку агропромислового сектору економіки і одним з головних чинників цього є українська земля. Тому виникає потреба створити всілякі умови для потужного, ефективного, продуктивного та конкурентного аграрного сектору. Крім того, аграрний сектор України завжди приваблював іноземних інвесторів своїм потужним потенціалом та можливостями.

Зазначено, що створення відповідних умов для покращення інвестиційного клімату в Україні має стати ключовою складовою української державної політики. Особливо враховуючи те, що наша країна відома далеко за її межами своєю спеціалізацією по вирощуванню необхідних всьому світу сільськогосподарських культур і має для цього великий потенціал.

Дійшли висновку, що запровадження ефективних механізмів активізації залучення інвестиційних ресурсів на рівні держави дозволить поглибити ланцюги створення доданої вартості в галузі, підвищити стійкість виробництва до викликів та загроз, а також наростити експортний потенціал та залучити додаткові фінансові ресурси у вигляді інвестицій.

Проаналізовано інвестиційний клімат України із врахуванням її позицій у міжнародних рейтингах та зазначено, що незважаючи на те, що аграрний сектор економіки завжди був і залишається привабливим для інвестицій, на даному ринку існує багато проблемних питань, які гальмують надходження інвестиційних ресурсів. Сюди можна віднести рейдерські захоплення, корупцію, зміну правил ведення агробізнесу, слабку судову систему, наявність тіньової економіки, атаки РФ на енергетичну систему тощо.

Досліджено динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України. Виявлено тенденції зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор, і це свідчить про коливання інтересів потенційних інвесторів та наявних умов до інвестування.

Доведено, що особливої уваги заслуговує впровадження в аграрний сектор України новітніх технологій та інновацій для активізації процесу залучення іноземних інвестицій з метою подальшого розвитку даного сектору економіки.

Запропоновано розробити фінансові механізми стимулювання залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор України, що здатні стимулювати приплив інвестиційних ресурсів в економіку України, зокрема в її аграрний сектор.

Запропоновано відновити спеціальні економічні зони для стимулювання інвестицій. Такі спеціальні економічні зони є досить перспективним інструментом для відновлення економіки України та активізації залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. (2024). URL: <https://surl.li/wzcqub>.
2. Агропромисловий комплекс України, огляд ніші та реалії сьогодення. YC.Market. URL: <https://blog.youcontrol.market/aghropromislovii-komplieks-ukrayini-oghliad-nishi-ta-rieliyi-soghodiennia/>
3. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К.: МП "Итем Лтд", "Юнайтед Лондон Трейд Лимитед", 1995.– 448 с.
4. Бойко А. Механізм залучення іноземних інвестицій. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 29 (68). № 6, 2018. С. 15-19.
5. Большой экономический словарь / [А. Н. Азрилиян, О. М. Азрилиян, Е. В. Калашникова, О. В. Квардакова]. – 7-е изд., доп. – М.: Институт новой экономики, 2008. – 1472 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. — К., Ірпінь: ВТФ "Перун", 2005
7. Відбулись комітетські слухання на тему: "Фінансова спроможність аграрних підприємств з окупованих та деокупованих територій, які працюють на підконтрольній Україні території: ключові проблеми". Верховна Рада України. (19 жовтня 2023). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/242580.html.
8. Винокуров Я. (2024). Війна не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>.
9. Георгіаді Н.Г., Федорчак О.Є. Сутність і види механізмів залучення інвестицій на підприємство. Інвестиції: практика та досвід №22. 2013 р. 6-11 с. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2013/3.pdf

10. Гетьманцев В. Іноземні інвестиції в Україну скоротились на 14%. Agroportal. URL: <https://surl.li/mwqlna>.
11. Гитман Л. Дж. Основы инвестирования / Л. Дж. Гитман, М. Д. Джонк ; [пер. с англ.]. – М. : Дело, 1997. – С. 10.
12. Добрянська Н.А. Управління інвестиційним процесом Одеської області / Н.А. Добрянська, А.А. Капелюшна // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2019. – № 4 (44). – С. 32-39 – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2019/No4/32.pdf>.
13. Дяченко Н.П. Особливості регулювання інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України. БІЗНЕСІНФОРМ № 2_2025. С. 327-336.
14. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 2022. Центр економічної стратегії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ces.org.ua>. Трекер економіки України під час війни. Центр економічної стратегії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ces.org.ua/tracker-economy-during-the-war>.
15. Єгорова О.М. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА. «Молодий вчений» • № 7 (59) • липень, 2018 р. С. 263-269. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/7/59.pdf>
16. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. (Березень 2023). URL: <https://surl.li/tdegsg>.
17. Інвестиційний клімат України 2025: виклики та сподівання. Українська правда. <https://unn.ua/news/investytsiinyi-klimat-ukrainy-2025-vyklyky-ta-spodivannia>
18. Індекс інвестиційної привабливості України. Європейська бізнес асоціація (ЕБА). URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analityka/>.
19. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: Навч. посіб. – 3-тє вид, випр. і доп. – К.: Знання, 2008. – 483 с. – (Вища освіта ХХІ століття).

20. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку / С.М. Кваша, Н.Е. Голомша // Економіка АПК. – 2006. – №5. – С.101.

21. Ніколюк О.В. Формування та реалізація управлінських рішень членами сільськогосподарського кооперативу з логістики зерна / О.В. Ніколюк, Н.А. Добрянська // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2020. – № 1 (11). – С. 48-56. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/ejopu/2020/1/48.pdf>.

22. Круглий стіл: де політичні сили пропонують створювати вільні економічні зони. *Слово і діло*, 14 кв. 2021 р.
URL:<https://www.slovoidilo.ua/2021/04/14/statija/polityka/kruhlyj-stil-politychni-syly-proponuyut-stvoryuvaty-vili-ekonomichni-zony>

23. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК/ М.Й. Малік, Ю.Я. Лузан / Економіка АПК. – 2010. –№ 3. – С. 3-8.

24. Массе П. Критерии и методы оптимального определения капиталовложения / П. Массе. – М.: Статистика, 1971. – 504 с.

25. Мацибора Т.В. Оцінка інвестиційної привабливості продукції сільськогосподарських підприємств. Економіка АПК. 2019. № 1. С. 50-55.

26. МВФ та українська влада досягли домовленості на рівні персоналу щодо п'ятого перегляду механізму розширеного фінансування (EFF) – Україна. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/09/11/pr24326-IMF-and-Ukrainian-Authorities-each-Staff-Level-Agreement-Fifth-Review-EFF>

27. Мертенс А.В. Инвестиции. — К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. — С. 3—4.

28. Ніколюк О.В. Формування та реалізація управлінських рішень членами сільськогосподарського кооперативу з логістики зерна / О.В. Ніколюк, Н.А. Добрянська // Економічний журнал Одеського політехнічного університету. – 2020.

– № 1 (11). – С. 48-56. – Режим доступу до журн.:
<https://economics.opu.ua/ejopu/2020/1/48.pdf>.

29. Офіційний веб-сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. Презентація "Стратегія розвитку агропромислового комплексу". 2023 URL: <https://minagro.gov.ua/investoram/prezentatsiia-stratehiia-rozvytku-ahropromyslovoho-kompleksu>

30. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

31. Офіційний сайт Продовольча сільськогосподарська організація Об'єднаних Націй (ФАО). URL: <https://www.fao.org/countryprofiles/index/ru/?iso3=UKR>

32. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. <https://niss.gov.ua/news/statti/pidsumky-funktsionuvannya-ahrarnoho-sektoru-ukrayiny-u-2024-rotsi>

33. Офіційний сайт InVenture - продаж бізнесу та інвестиції. <https://inventure.com.ua/uk>

34. Офіційний сайт Експортно-кредитне агентство (ЕКА). URL: <https://www.eca.gov.ua>

35. Однорог М.А. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. № 126. С. 108-115.

36. Петухова О.М. Інвестування [текст] навч. посіб. / О.М. Петухова. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с.

37. Правик Ю.М. Інвестиційний менеджмент: Навч. посіб. – К.: Знання, 2007. – 431 с.

38. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні. Закон України від 17.12.2020р. № 1116-IX (редакція 17.09.2023 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>

39. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І. Методика і методологія економічного аналізу: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 430 с.

40. Прямі іноземні інвестиції в Україну. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi>
41. Раманова Ю.А. Механізм підвищення ефективності залучення інвестицій в економіку України. Економічний вісник НТУУ «КПІ».2017. с. 417-421 URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/2b37b995-5d84-4087-830d-3653e6becb77/content>
42. Роїк О. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми. Юридична газета. Online. URL: <https://surl.li/pkbmuv>.
43. Савченко М.В. Залучення іноземних інвестицій в економіку України: тенденції, проблеми та перспективи повоєнного відновлення. Актуальні проблеми економіки, № 6. 2024. С. 6-15. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/06/6.24._topic_Maryna-V.-Savchenko-Viacheslav-L.-Stepaniuk-6-15.pdf
44. Сергієнко В. Стратегічні напрями інвестування в агробізнес в умовах війни. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки* Випуск 2 (74), 2024. С.77-84.
45. Скібіцький О. М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент / О. М. Скібіцький. - К. : Центр навчальної літератури, 2009. - 408 с.
46. Скупський Р. М., Манцевич Ю. М., Мельничук Л. С. Новітня парадигма інвестиційних процесів аграрного сектору економіки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 5. С. 99–107.
47. Статистична інформація: Статистика Національного банку. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic>
48. Стратегія розвитку підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення аграрної економіки України / Лупенко Ю. О. та ін. Київ: ННЦ „ІАЕ", 2022. 32 с.

49. У 2024 році аграрна продукція склала 59 % в загальному експорті, – Комітет з питань аграрної та земельної політики. URL: https://komagropolit.rada.gov.ua/news/main_news/75828.html

50. Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник / Федоренко В. Г. – 2-ге вид., переробл. и доповн. – К.: Алерта, 2014. – 344 с.

51. Шарп У., Александер Г., Бейли Дж. Инвестиции / Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2003. — С. 1.

52. Шварц Д. (2023). Вийти з туману війни: як Україна зможе залучати іноземні інвестиції у 2023 році. УНІАН Інформаційне агентство, URL: <https://surl.li/gflwxb>.

53. Швець Ю.О., Шайтанова В.В. Функціонування спеціальних економічних зон як засобу налагодження інвестиційної діяльності: проблеми та перспективи. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2017/12.pdf

54. Які державні програми та гранти існують для українського бізнесу. URL: <https://blog.youcontrol.market/iaki-dierzhavni-proghrami-ta-ghranti-isnuiut-dlia-ukrayinskogho-bizniesu/>

55. Bozhyday I. Agricultural complex of Ukraine: structure and basic concepts // *АГРОСВІТ*. 2019, № 21. Р. 107-113.

56. Dobrianska N.A. Attraction of investments as a way of development of local self-government in Ukraine / N.A. Dobrianska, L.A. Torishnya, A.V. Stepanova // *Економіка: реалії часу*. Науковий журнал. – 2022. – № 5 (63). – С. 18-25. – Режим доступу до журн.: <https://economics.net.ua/files/archive/2022/No5/18.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2022.2. DOI: 10.5281/zenodo.7492909.

57. Indicators. The World Bank: Data Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator>

58. The New encyclopaedia Britannika (in 30 Vollumes) – Chicago, London, Voll. 6: Holderness – Krasnoje. - 1994. - Р. 363.

59. UIF – це можливість залучити €40 млрд інвестицій. Як мобілізувати ресурси для відновлення та розвитку бізнесу в Україні? URL:

<https://eu4ukraine.eu/media-ua/publications-ua/uif-is-an-opportunity-to-attract-e40-billion-in-investments.html>

60. Ukraine Invest провів дослідження нових інвестиційних можливостей агропереробного сектора України. Ukraine invest. URL: <https://surl.li/wzcqub>.

61. Закон України Про інвестиційну діяльність // від 18.09.1991р. - № 1560-XII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

ДОДАТКИ

Історія створення та функціонування впроваджених в Україні спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку

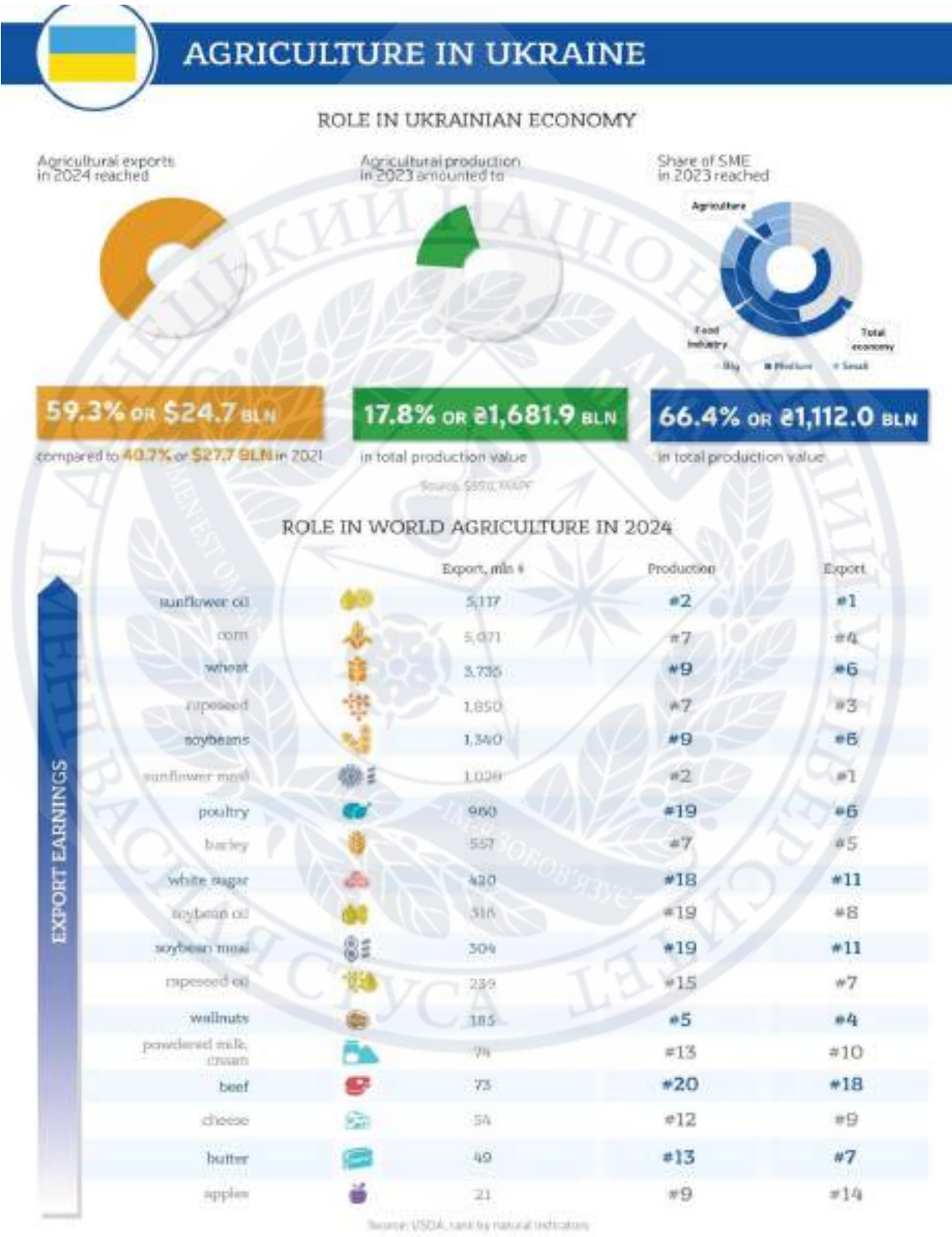

Процес створення СЕЗ в Україні розпочався наприкінці 1990-х років. Загалом було засновано 11 СЕЗ, в яких окремими законами надавалися податкові пільги для суб'єктів підприємництва з метою створення сприятливих умов для впровадження інвестиційних проєктів.

Таблиця 2.1

Спеціальні економічні зони (СЕЗ) в Україні Назва СЕЗ та територія, на яку вона поширена	Площа (у гектарах)	Законодавчо визначений термін функціонування (у роках)	Фактичний термін функціонування (у роках)
Славутич (м. Славутич)	2000	22	1999–2013
Азов (м. Маріуполь)	315	60	2001–2012
Донецьк (м. Донецьк)	466	60	2000–2013
Закарпаття (Ужгородський та Мукачівський р-ни)	738	30	1999–2013
Яворів (Яворівський р-н)	116	21	1999–2013
Курортполіс Трускавець (м. Трускавець)	774	20	2000–2011
Інтерпорт Ковель (Ковельський р-н та м. Ковель)	57	20	н/з
Порто-Франко (м. Одеса)	32,5	25	2001–2013
Порт Крим (м. Керч)	27	30	2004–2009
Миколаїв (м. Миколаїв)	865	30	2001–2009
Рені (м. Рені)	94,3	30	2001–2013

Місце аграрного сектору в економіці України

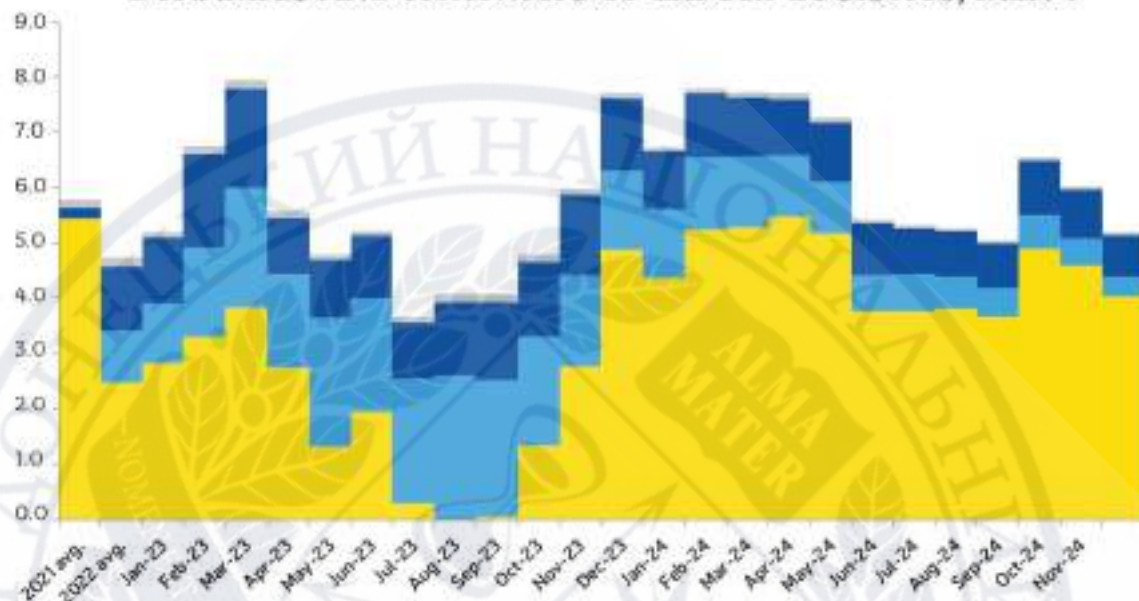
Світова торгівля українським товарами аграрного сектору України

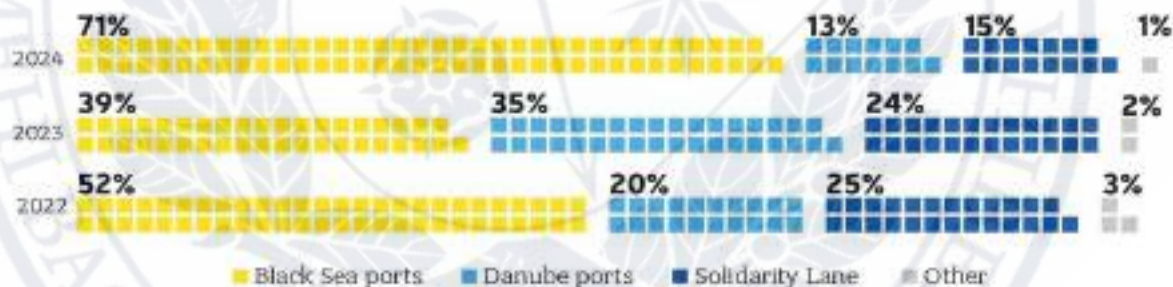

EVOLUTION AND ROUTES OF AGRICULTURAL EXPORT LOGISTICS

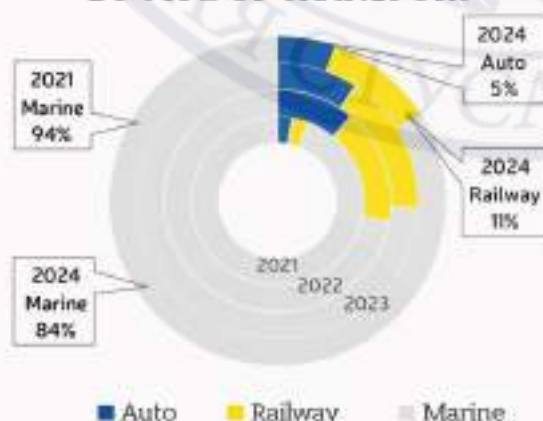
DYNAMICS AND PATHWAYS OF EXPORT LOGISTICS, MLN T

EXPORT LOGISTICS CHANNELS

EXPORT LOGISTICS
BY TYPE OF TRANSPORT

EXPORT VIA SOLIDARITY LANE

